

Regiobeeld 2024 Zuid-Holland Zuid

Basis voor het regionaal programma voortijdig schoolverlaten
en jeugdwerkgelegenheid 2026-2029

Augustus - oktober 2024

Redactie: Reimke Willemze, doorstroomcoördinator ZHZ

Met input van de Coördinatiegroep Van School naar Duurzaam Werk

Inhoud

1.	Leeswijzer	4
2.	Samenvatting en verantwoording	
2.1.	Het regiobeeld in een oogopslag (infographic)	5
2.2.	Samenvatting, verantwoording werkwijze en bouwstenen voor een regionaal programma	8
2.3.	Richtlijnen regiobeeld en regionaal programma	11
3.	Regiobeeld	
3.1.	Jongeren, school en werk in Zuid-Holland Zuid: de cijfers	12
3.2.	Aanbod hulp en ondersteuning	38
Bijlagen:		
1.	Opdracht coördinatiegroep Van school naar Duurzaam Werk	42
2.	Samenstelling Coördinatiegroep	47
3.	Grafieken LPBL-tool voor contactgemeente Dordrecht	48
4.	Factsheet voortijdig schoolverlaten – onderzoek naar oorzaken van uitval (OCD, 2021)	50

1. Leeswijzer

Voor u ligt het regiobeeld voortijdig schoolverlaten en jeugdwerkgelegenheid 2024 van de regio Zuid-Holland Zuid. Dit regiobeeld is de eerste stap op weg naar een regionaal programma voortijdig schoolverlaten en jeugdwerkgelegenheid 2026-2029. Het regiobeeld vormt het eerste – verplichte – onderdeel van het regionaal programma.

Voor wie niet meer dan een paar minuten tijd heeft is het advies om de infographic in paragraaf 2.1 te bestuderen, en de samenvatting in paragraaf 2.2.

Voor wie zich wil verdiepen in de situatie rond voortijdig schoolverlaten en jeugdwerkgelegenheid in onze regio, bevat het regiobeeld in paragraaf 3.1 en 3.2 een groot aantal grafieken, met hun kwalitatieve duiding. In bijlage 3 staat aanvullend een aantal grafieken over de contactgemeente Dordrecht.

2. Samenvatting en verantwoording

2.1 Infographic

Op de volgende twee pagina's treft u een samenvatting aan van het regiobeeld in de vorm van een infographic.

Van school naar duurzaam werk

Aanleiding

- Kans op werk is structureel ongelijk verdeeld
- Beleid overschat de zelfredzaamheid van jongeren
- Een derde van de jongeren die op zijn 23-ste geen werk had blijft in de gehele periode tot zijn 32-ste niet werkzaam
- Jongeren zonder startkwalificatie zijn vaker werkloos, doen een groter beroep op sociale voorzieningen en zorg en hebben een groter risico op criminaliteit
- Jongeren met een afstand tot de arbeidsmarkt weten vaak niet de weg te vinden naar hulp
- Nederland vergrijst. We hebben iedereen nodig die kan werken. Ook degenen die wat meer begeleiding nodig hebben.

Gevolgen van schooluitval en jeugdwerkloosheid

Persoonlijke gevolgen

- **Geldgebrek**
- **Slechtere gezondheid**
- **Eenzaamheid**
- **Risico op criminaliteit**

Maatschappelijke gevolgen

- **Uitkeringen**
- **Hogere zorgkosten**
- **Onbenut arbeidspotentieel**
- **Kosten handhaving**

Jongeren weten vaak niet de weg te vinden naar hulp!

Doelen

1. Tegengaan voortijdig schoolverlaten
2. Zoveel mogelijk jongeren volgen onderwijs en/of werken

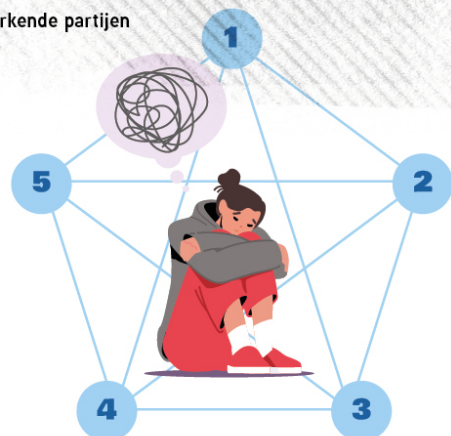
Concrete streefcijfers voor deze doelen bepaalt Minister van OCW

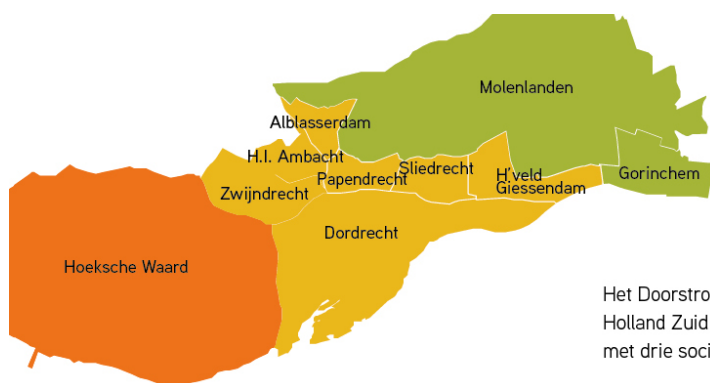
Deze doelen moeten onderwijs, sociale diensten, Doorstroompunt, werkgevers en zorgpartijen bereiken door goede samenwerking.

- Pro-actief: voorkomen is beter dan genezen
- Outreachend: we zoeken de jongeren op
- Maatwerk: de vraag van de jongere staat centraal

Betrokken samenwerkende partijen

1. Onderwijs
2. Werkgevers
3. Doorstroompunt
4. Gemeenten
5. Zorg

Het Doorstroompunt Zuid-Holland Zuid werkt samen met drie sociale diensten:

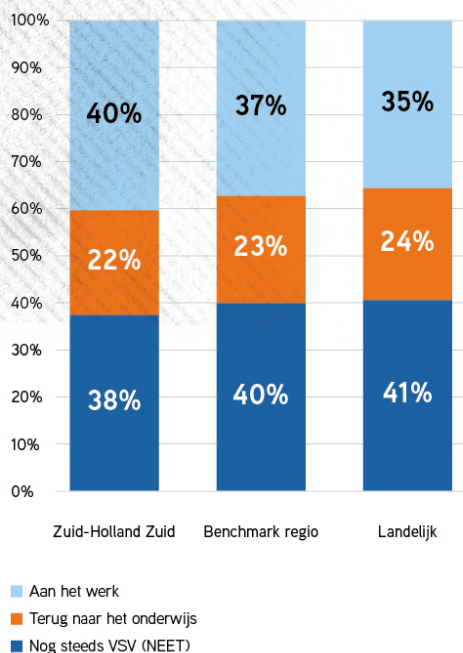
- Avres
- SDD
- Hoeksche Waard Werkt

Regiobeeld Zuid-Holland Zuid in cijfers

18-27 jaar

- **2,4%** van de jongeren 18-23 jaar in Zuid-Holland Zuid is voortijdig schoolverlater
- In de regio zijn ruim **3.200 jongeren 18-23 jaar** langer dan een jaar VSV-er (april 2024)
- **Circa 700 jongeren 23-27 jaar** zijn in de regio langer dan een jaar VSV-er
- Het grootste aantal VSV-ers is afkomstig van een **MBO-2** opleiding (circa 200) of **MBO-4** (circa 300).
- In Zuid-Holland Zuid is 7% van de jongeren niet actief in onderwijs of werk. Dit is minder dan in vergelijkbare regio's (8%) en landelijk (9%). **Relatief veel jongeren werken (38%; benchmark 32%, landelijk 33%).**
- Onderliggende kwetsbaarheden bij jongvolwassenen 16-25 jaar:
 - **54%** heeft psychische klachten
 - **47%** voelt zich (heel) vaak gestrest
 - **29%** heeft moeite met rondkomen

VSV'ers na 1 jaar, gemiddelde over vijf jaar

Bouwstenen regionaal programma 2026-2029

- Opbouwen en onderhouden lerend netwerk.
Gericht op beter samenwerken. We willen leren wat echt werkt voor jongeren, samen met de jongeren zelf
- Studiekeuze en beroepenoriëntatie in het voortgezet onderwijs
- Ondersteunen van de overstap van voortgezet onderwijs (inclusief VSO en PRO) naar MBO
- Ondersteuning in school op het MBO
- Ondersteuning nieuwkomers naar school en werk
- Arbeidsmarkttoeleiding voor jongeren met multiproblematiek
- Werkend leren en lerend werken: praktijkleren, sectorale ontwikkelpaden

2.2 Samenvatting, verantwoording werkwijze en bouwstenen voor een regionaal programma

Het regiobeeld is de eerste stap op weg naar een regionaal programma voortijdig schoolverlaten en jeugdwerkgelegenheid 2026-2029. In dit document presenteren we een kwantitatief beeld van de situatie rond voortijdig schoolverlaten en jeugdwerkgelegenheid in de regio Zuid-Holland Zuid, en geven we een kwalitatieve duiding aan dat beeld.

Samenvatting

Het aandeel jongeren tussen 16 en 27 jaar in de regio Zuid-Holland Zuid dat niet werkt, noch een opleiding of training volgt, is 7%, en ligt daarmee lager dan in vier vergelijkbare regio's (7,9%). Vergelijkbare regio's (benchmark regio's) hebben een gelijk percentage minima huishoudens, een vergelijkbare bevolkingsdichtheid en een vergelijkbare bestuurlijke complexiteit. Bijna 60% van de groep inactieve jongeren in Zuid-Holland Zuid is in beeld bij sociale diensten of UWV.

Schooluitval ligt in de regio Zuid-Holland Zuid hoger dan in de benchmark regio's. Schooluitval doet zich voornamelijk voor in MBO-2 en MBO-4 opleidingen; de uitval uit het Entree-onderwijs is in Zuid-Holland Zuid relatief opmerkelijk laag.

Voortijdig schoolverlaters in onze regio gaan relatief vaak aan het werk, en keren minder vaak terug naar het onderwijs. Deze groep is kwetsbaar op de arbeidsmarkt. Een jaar na uitval is in onze regio een in vergelijking met andere regio's relatief kleine groep jongeren nog steeds voortijdig schoolverlater. De groep jongeren die uitvalt en niet aan het werk komt heeft veelal te maken met problemen op meerdere leefgebieden.

Tussen de situaties in de drie arbeidsmarktregio's waarmee het Doorstroompunt Zuid-Holland Zuid samenwerkt, bestaan significante verschillen. Deze rechtvaardigen aanpakken met onderling deels verschillende zwaartepunten.

Aanbod in de regio

Het huidige aanbod in de regio is in kaart gebracht voor de volgende organisaties, waarbij gebruik is gemaakt van de door LBPL ontwikkelde tool voor het in kaart brengen van het aanbod:

1. MBO scholen waar jongeren die woonachtig zijn in de regio Zuid-Holland Zuid gebruik van maken:
 - a. MBO scholen in de regio Zuid-Holland Zuid: Da Vinci College en Yuverta
 - b. MBO scholen in de regio Rijnmond: Albeda, Zadkine. Hierbij is gebruik gemaakt van de regio-analyse die gemaakt is voor de regio Rijnmond
2. Doorstroompunt en de Diensten Werk & Inkomen: de dienstverlening van het Doorstroompunt is gelijk voor alle gemeenten in de regio. Voor de Diensten Werk & Inkomen is separaat gekeken naar de drie subregio's Drechtsteden (SDD), Gorinchem / Molenlanden (Avres) en Hoeksche Waard (Hoeksche Waard Werkt).
3. Jeugdhulp/WMO/Jongerenwerk, waarbij de inventarisatie is gemaakt van de ondersteuning bij JongJGZ (Centrum voor Jeugd en Gezin) en bij de individuele gemeenten voor het jongerenwerk en de sociale teams.

De inventarisatie op het laatstgenoemde vlak verliep vrij moeizaam, wat op zich al een teken aan de wand is: de samenwerking tussen sociaal domein/jongerenwerk/WMO ("gemeenten"), cruciaal voor jongeren met problemen op meerdere leefgebieden, en de domeinen Onderwijs en Werk verloopt

niet vlekkeloos. Hier ligt de komende jaren een mooie opgave, in het belang van de jongeren en jong volwassenen die het nodig hebben.

Conclusies:

1. **De regio ZHZ kent zowel in het onderwijs, als bij de gemeenten en bij de gemeenschappelijke diensten, een redelijk aanbod. Het Da Vinci College is in het kader van de kwaliteitsagenda bezig het verzuim- en VSV-beleid aan te scherpen. Deze aanscherping zal, wanneer die in de praktijk vruchten gaat afwerpen, naar verwachting aanmerkelijk gaan bijdragen aan het terugdringen van VSV in ZHZ.**
2. **Het aanbod dat in het kader van dit regiobeeld is geïnventariseerd moet aanvullend zijn op de basis die onderwijs, doorstroompunt en sociale diensten momenteel, op grond van de aanstaande wetswijzigingen, aan het versterken zijn.**
3. **Zorgpunt is de tijdelijke financiering van een deel van het bestaande aanbod; het huidige aanbod zal als gevolg van het wegvallen van tijdelijke middelen substantieel afnemen.**
4. **Ondersteuning van de doelgroep jongeren 18-27 naar en in onderwijs en werk zal daarom enerzijds gerealiseerd moeten worden door betere samenwerking tussen de betrokken organisaties – inclusief gemeenten en partners in de algemeen toegankelijke en geïndiceerde zorg -, en anderzijds door het huidige aanbod, al dan niet aangepast aan nieuwe inzichten en de uitkomsten van evaluatie, te continueren. Uitbreiding van het aanbod lijkt slechts beperkt nodig om de resultaten voor de doelgroep te verbeteren.**

Verantwoording

De basis voor dit regiobeeld ligt in een benchmark-instrument dat econometrisch adviesbureau LPBL in opdracht van het ministerie van OCW heeft ontwikkeld. De gegevens die met behulp van dat instrument zijn verkregen hebben we aangevuld met meer gedetailleerde gegevens over de situatie binnen onze regio, veelal afkomstig van DUO en de leerlingadministratie van de Dienst Gezondheid & Jeugd ZHZ/LVS. De gegevens zijn besproken in bijeenkomsten van de *Coördinatiegroep Van school naar duurzaam werk*. Deze coördinatiegroep, bestaande uit vertegenwoordigers van onderwijs, arbeidsmarktregio's, doorstroompunt, contactgemeente, S-BB en zorg, heeft de cijfers van een kwalitatieve duiding voorzien, en aangegeven op welke vlakken verdieping nodig was. De cijfers zijn tevens besproken met een groep jongeren van METS.

Samenhang met hervorming arbeidsmarktinfrastructuur

De Wet van school naar duurzaam werk wordt naar verwachting ingevoerd een jaar na de hervorming van de arbeidsmarktinfrastructuur. Deze twee veranderingen kunnen niet los van elkaar worden doorgevoerd. Sterker nog: ze kunnen alleen optimaal effectief zijn als ze in samenhang worden gebracht. Het Doorstroompunt is om die reden in nauw contact met vertegenwoordigers van de drie arbeidsmarktregio's. Hetzelfde geldt voor het Da Vinci College. De dienstverlening van het Doorstroompunt zal ook aangeboden worden vanuit de regionale Werkcentra (RWC) en in lijn met het dienstverleningsconcept dat elk RWC hanteert voor jongeren. De ondersteuningsbehoefte van jongeren staat centraal.

Bouwstenen regionaal programma

Het regionaal programma VSV en jeugdwerkgelegenheid 2026-2029 zal aanvullend zijn op de reguliere taken van onderwijs, doorstroompunt, gemeenten (sociale diensten, jongerenwerk, WMO en andere beleidsterreinen) en arbeidsmarktregio's. Met de invoering van de wet Van school naar duurzaam werk gaan die reguliere taken deels worden uitgebreid. Alle "spelers" die betrokken zijn bij

jongeren met een kwetsbare positie in onderwijs en arbeidsmarkt, zullen intensief moeten samenwerken in hun bestaande en nieuwe taken. Versterkte samenwerking (integraal werken) zal naar de overtuiging van de coördinatiegroep bijdragen aan het terugdringen van het aandeel jongeren dat niet actief is in werk, onderwijs of training. Daarop inzetten is het belangrijkste wat ons te doen staat.

De eerste bouwsteen voor het nieuwe regionale programma is daarom

- **opbouwen en onderhouden van een lerend netwerk in de regio. Zo willen we**
 - **de samenwerking versterken**
 - **kennis over oorzaken van schooluitval en jeugdwerkloosheid opbouwen**
 - **interventies via evaluaties verbeteren,**
 - **werkzame interventies verbreden, verdiepen en verspreiden.**

In het lerende netwerk betrekken we jongeren.

Andere bouwstenen zijn:

- **studiekeuze en beroepenoriëntatie in het voortgezet onderwijs;**
- **ondersteunen van de overstap VO-MBO (waaronder VSO-MBO en PRO-MBO)**
- **ondersteuning in school, waaronder voor jongeren uit het VSO en PRO, jongeren met multi-problematiek en nieuwkomers;**
- **ondersteuning anderstaligen en nieuwkomers naar school en werk;**
- **arbeidsmarkttoeleiding voor jongeren met multi-problematiek, waaronder mentale problematiek;**
- **werkend leren en lerend werken: praktijkleren, sectorale ontwikkelpaden.**

De drie eerstgenoemde bouwstenen in bovenstaande opsomming hebben een achtergrond vanuit de aanpak VSV.

De laatste twee bouwstenen hebben een achtergrond vanuit de aanpak jeugdwerkloosheid.

Arbeidsmarkttoeleiding voor jongeren met problemen op meerdere leefgebieden kan allerlei vormen aannemen, passend bij de specifieke situatie van de (groep) jongere(n).

De ondersteuning van jonge anderstaligen en nieuwkomers heeft zowel een basis in het VSV-denken als in de aanpak jeugdwerkloosheid.

2.3 Richtlijnen regiobeeld en regionaal programma

Het regiobeeld vormt de basis voor het regionaal programma 2026-2029. Het geeft kwantitatief en kwalitatief inzicht in de vraag: waar staat Zuid-Holland Zuid op het terrein van jongeren met een (mogelijke) afstand tot de arbeidsmarkt, voortijdig schoolverlaten en jeugdwerkgelegenheid? Het regiobeeld geeft antwoord op de vraag wat de uitdagingen zijn in de regio voor het onderwijs, voor de drie betrokken arbeidsmarktregio's en hun regionale werkcentra, voor het Doorstroompunt ZHZ en voor de tien betrokken gemeenten. Het regiobeeld brengt daartoe ook in beeld welk aanbod er is voor jongeren vanaf circa 15 jaar tot 27 jaar die niet actief zijn in onderwijs of werk.

Het regionaal programma 2026-2029 wordt opgesteld op basis van het regiobeeld. Het regionaal programma 2026-2029 zal gericht zijn op twee doelen:

1. tegengaan voortijdig schoolverlaten;
2. zoveel mogelijk jongeren volgen onderwijs of werken.

De doelstelling van het programma, in termen van een kwantitatieve ambitie voor het maximaal nog te realiseren percentage voortijdig schoolverlaters ("regionaal streefcijfer"), zal landelijk worden voorgeschreven op basis van een econometrisch model van het Centraal Bureau voor de Statistiek. Datzelfde model wordt ook gehanteerd voor de berekening van de budgetten voor de contactgemeente en contactschool. Op deze wijze wil de Minister bereiken dat er voor elke regio een geobjectiveerde relatie is tussen het aantal voortijdig schoolverlaters en de uitdagingen of zwaarte van de regio.

Maatregelen in het regionaal programma moeten een logische verbinding hebben met het regiobeeld. Van maatregelen moet aannemelijk gemaakt worden dat ze bijdragen aan het oplossen van geconstateerde knelpunten. Het beoogde effect van elke maatregel moet worden beschreven, met een of meer indicatoren en bijbehorende doelstellingen.

Voor de uitvoering van het programma worden door het Rijk middelen beschikbaar gesteld vanuit de huidige middelen voor de aanpak van voortijdig schoolverlaten, de middelen jeugdwerkloosheid en de doeluitlekking jeugd.

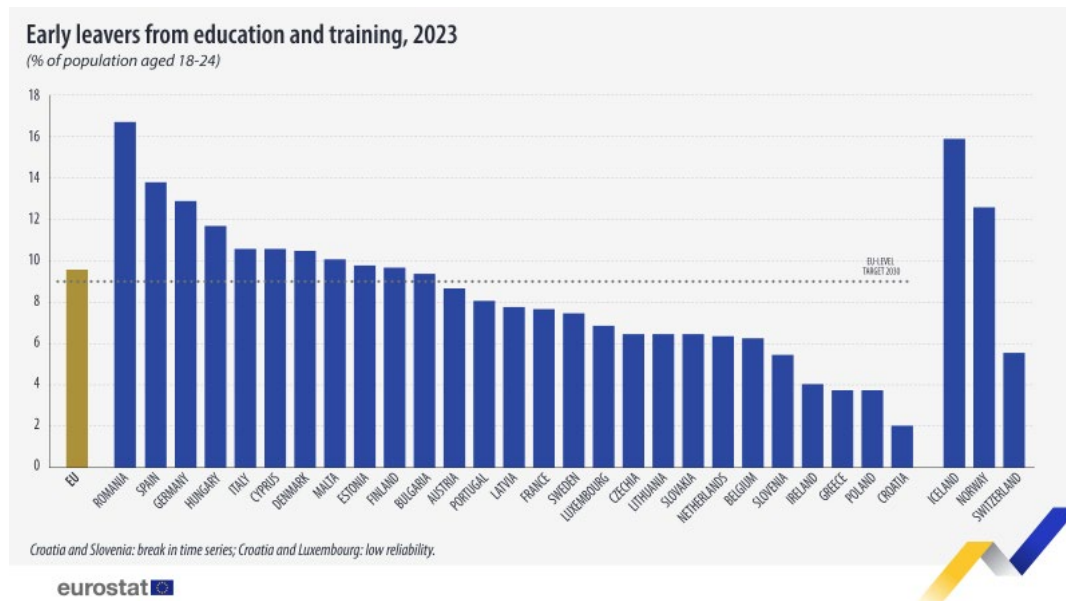
3. Regiobeeld

3.1 Jongeren, school en werk in Zuid-Holland Zuid: de cijfers

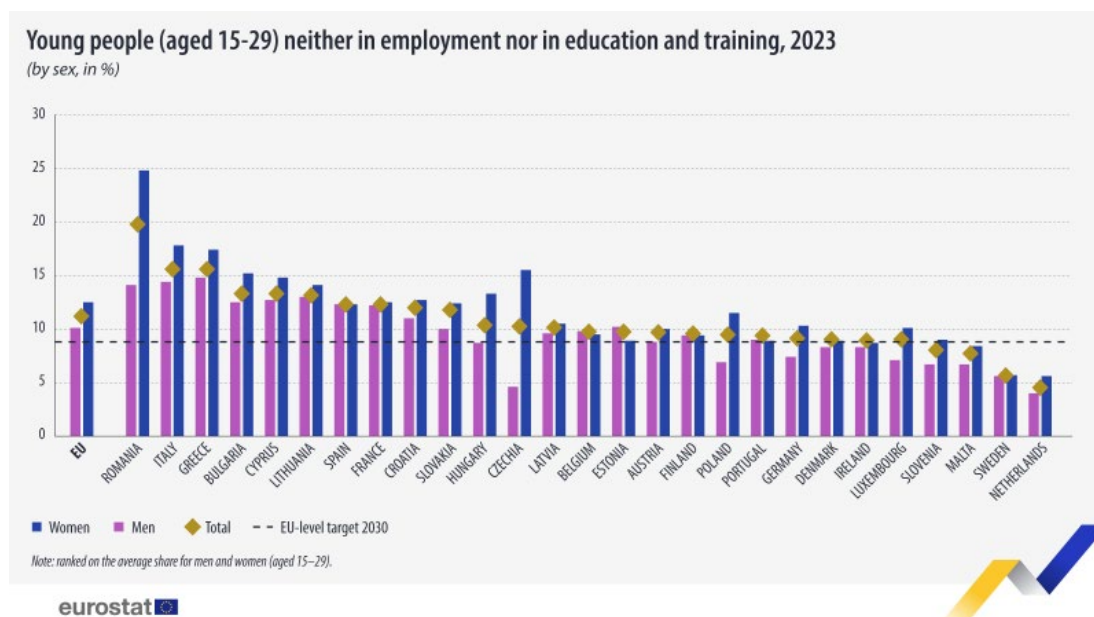
Context

We beginnen met wat context, zowel geografisch als historisch, om de cijfers in deze paragraaf in perspectief te kunnen plaatsen.

Binnen de EU kent Nederland relatief weinig voortijdig schoolverlaters. Ons land scoort duidelijk onder het gemiddelde, zoals blijkt uit onderstaande grafiek uit 2023.

Als we kijken naar het aandeel NEET-jongeren (Not in Education, Employment or Training), deed Nederland het in 2023 zelfs het best van heel Europa.

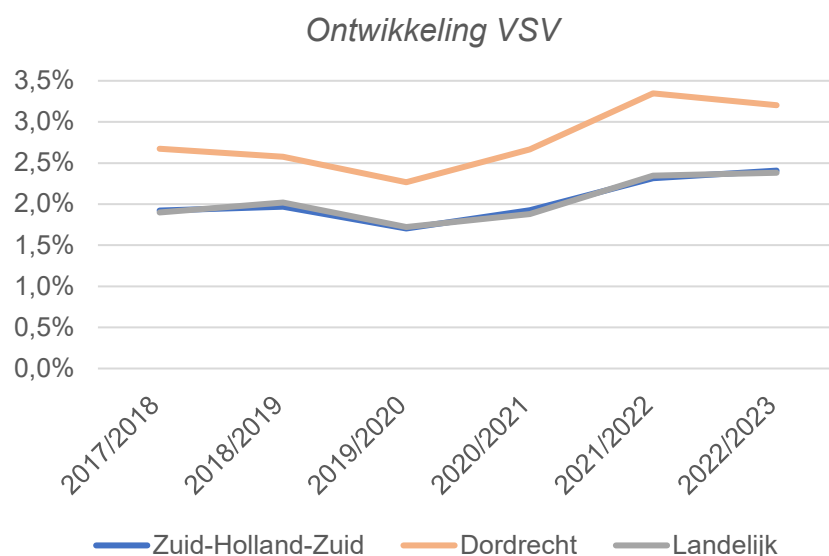

Duiding:

Het beroepsvormende onderwijs en de toegang tot de arbeidsmarkt voor schoolverlaters functioneren relatief goed in Nederland. Het feit dat we in vergelijking met andere Europese landen relatief weinig voortijdig schoolverlaters kennen, en nog minder jongeren die niet werken en niet leren, betekent dat de groep waarmee we nog wel te maken hebben veelal te maken heeft met uitdagingen op meerdere leefgebieden.

Qua historische context is het goed om ons te realiseren dat we een gestage daling van VSV hebben gezien de laatste 20 jaar, sinds er begin 21-ste eeuw aanhoudende beleidsaandacht kwam voor het onderwerp. In 2001 was het uitvalspercentage nog zo'n 5,5 procent, nu ligt dat rond de 2 procent. De afgelopen jaren is er geen sprake meer van een daling maar van een stijging, tot 2,4% landelijk in het schooljaar 2022/2023.

In onderstaande grafiek (bron: Tweede Kamerbrief, Kamerstuk 26695 nr 142) is de ontwikkeling zichtbaar van het landelijke aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters per schooljaar vanaf schooljaar 2006-2007. In de grafiek daaronder staat de ontwikkeling van het percentage VSV-ers per schooljaar, landelijk, regionaal en in de contactgemeente Dordrecht.

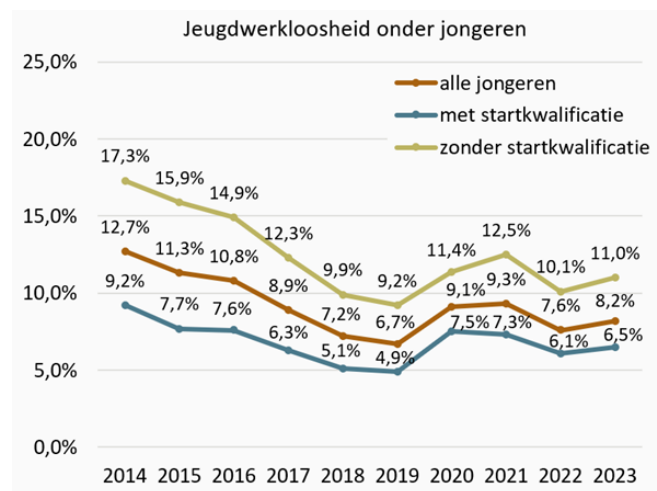

Duiding:

Voortijdig schoolverlaten is een focus-onderwerp van (rijks-)beleid, onder meer als antwoord op vergrijzing, en om het rendement van publieke investeringen in het onderwijs te verhogen. Er is al veel bereikt, en er is ervaring opgebouwd. Om voortijdig schoolverlaten nog verder terug te dringen

is een scherpe analyse van de oorzaken en van werkende aanpakken noodzakelijk. Dit gebeurt zowel nationaal als regionaal en binnen onze scholen.

Ondanks de stijging van het percentage werkloze jongeren in 2023 is over de laatste tien jaar het aandeel werkzoekende jongeren geleidelijk gedaald. In 2014 ging het om bijna 13 procent en in 2023 om 8,2 procent. In 2022 lag het werkloosheidspercentage onder jongeren lager dan ooit met 7,6 procent. In 2020 en 2021 was er ook sprake van een stijging in werkloosheid onder jongeren. Deze stijging kwam toen vermoedelijk door de coronapandemie, maar er waren toen ook nog steeds minder jongeren op zoek naar werk dan in 2014 (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2024).

Duiding:

De jeugdwerkloosheid daalt en is relatief laag. Jongeren zonder startkwalificatie hebben structureel minder kans op het vinden en behouden van een baan dan jongeren met startkwalificatie.

Voor vergelijkingen zijn percentages veelal beter bruikbaar dan absolute aantallen. Vandaar dat we tot op dit punt in het regiobeeld percentages hebben gehanteerd. Als we ons een beeld willen vormen van de opgave waar we voor staan in beleid en uitvoering, zeggen absolute aantallen echter meer.

Daarom tot slot in deze context-passage ook:

1. een tabel met de oud-VSV-ers tot 23 jaar in de regio per voorjaar 2024. **Bovenop deze groep zijn er circa 700 oud-VSV-ers 23-27 jaar en**
2. een tabel met de aantallen voortijdig schoolverlaters in het schooljaar 2022/2023 per gemeente in de regio.

Vanuit opleiding / onderwijssoort	Drechtsteden		Gorinchem-Molenlanden		Hoeksche Waard		Totaal	
Middelbaar Beroeps Onderwijs (MBO)	1.353	62,1%	323	58,2%	334	60,3%	2.010	61,1%
Voortgezet Onderwijs (VO)	225	10,3%	59	10,6%	51	9,2%	335	10,2%
Praktijkonderwijs (Pro)	137	6,3%	63	11,4%	37	6,7%	237	7,2%
Speciaal Onderwijs (SO)	230	10,6%	65	11,7%	68	12,3%	363	11,0%
Voortgezet Algemeen Volwassenen-Onderwijs (VAVO)	97	4,4%	11	2,0%	28	5,1%	136	4,1%
Overig	14	0,6%	7	1,3%	9	1,6%	30	0,9%
Geen opleidingsgegevens bekend*	124	5,7%	27	4,9%	27	4,9%	178	5,4%
Eindtotaal	2.180	100,0%	555	100,0%	554	100,0%	3.289	100,0%

* bijvoorbeeld nieuwkomers

De regio Zuid Holland Zuid telt in april 2024 in totaal **3.289** jongeren tussen de 18 en 23 jaar, zonder schoolinschrijving en zonder startkwalificatie. In de linker kolom staat vanuit welke opleiding de jongeren zijn uitgevallen, met andere woorden dit was de laatste schoolinschrijving.

Subregio	Gemeente	Aantal nieuwe VSV'ers 2022 / 2023
Drechtsteden	Alblasserdam	31
	Dordrecht	277
	Hardinxveld-Giessendam	20
	Hendrik-Ido-Ambacht	55
	Papendrecht	78
	Sliedrecht	44
	Zwijndrecht	94
<i>Totaal Drechtsteden</i>		<i>599</i>
Gorinchem / Molenlanden	Gorinchem	68
	Molenlanden	65
<i>Totaal Gorinchem / Molenlanden</i>		<i>133</i>
Hoeksche Waard	Hoeksche Waard	137
<i>Totaal Hoeksche Waard</i>		<i>137</i>
<i>Totaal regio Zuid-Holland Zuid</i>		<i>869</i>

De regio had in schooljaar 2022-2023 869 jongeren die VSV'er werden.

Benchmark ZHZ

Met de gegeven context in het achterhoofd zoomen we in op de recente situatie in de regio Zuid-Holland Zuid. We maken daarbij gebruik van de resultaten van de benchmark die het econometrisch adviesbureau LPBL in opdracht van het ministerie van OCW heeft ontwikkeld. Die resultaten vullen aan we met verdiepende gegevens, onder andere over de situatie per arbeidsmarktregio: Gorinchem (Gorinchem/Molenlanden), Drechtsteden en Rijnmond (Hoeksche Waard). Ook gaan we in op kwetsbaarheden van jongeren in onze regio, veelal in beeld gebracht per woongemeente.

Maar we beginnen met wat informatie over de wijze waarop benchmarkregio's zijn geselecteerd, en de kenmerken van die regio's.

Om ons een eerlijk beeld te vormen van voortijdig schoolverlaten en jeugdwerkgelegenheid in de regio zegt een vergelijking met het landelijk gemiddelde niet zoveel. Voor een goede vergelijking is het relevant om vergelijkbare gebieden te selecteren. De selectie van vergelijkbare regio's gebeurt aan de hand van indicatoren die

- Een logische en bewezen samenhang hebben met schooluitval en arbeidsdeelname;
- Eenvoudig en uitlegbaar zijn en beperkt in aantal;
- Onafhankelijk zijn van VSV-maatregelen. Met andere woorden: min of meer een 'gegeven' zijn.

LPBL heeft hiervoor criteria geselecteerd die aansluiten bij het nieuwe, door het CBS ontwikkelde, verdeelmodel voor VSV-middelen:

- Sociaal-economische kwetsbaarheid van de bevolking, met als indicator het aandeel minima-huishoudens;
- Stedelijkheid van de omgeving, met als indicator bevolkingsdichtheid.

Door te benchmarken met regio's die vergelijkbaar scoren op deze criteria, kunnen we beter beoordelen hoe relatief groot of klein onze opgave is.

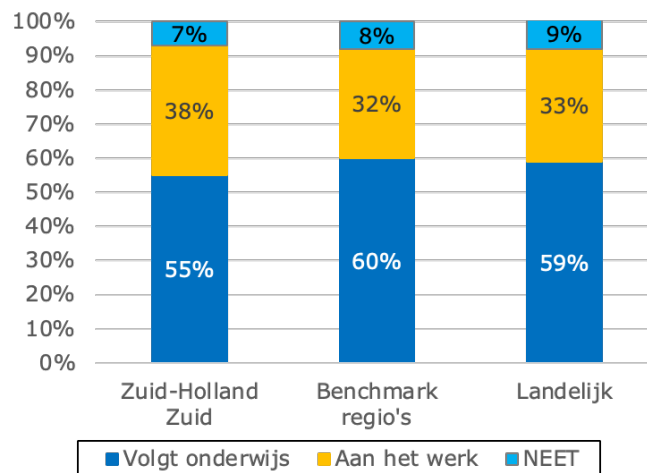
Aan bovenstaande twee criteria is door LPBL een derde criterium toegevoegd, namelijk spreiding binnen de regio, met als indicator het aandeel huishoudens dat woont in de contactgemeente. In onze regio is dat Dordrecht. De reden voor deze toevoeging is dat hierdoor benchmarkregio's worden geselecteerd die een vergelijkbare bestuurlijke complexiteit kennen om de uitdagingen aan te pakken. Op basis van de drie gehanteerde criteria zijn vier doorstroomregio's geselecteerd voor de benchmark:

Regio	% minima hh	% stedelijkheid	% hh in contactgemeente	% VSV
Gooi en Vechtstreek	8,2	33	38	1,9
Utrecht	8,1	41	41	2,0
West-Brabant	8,1	14	28	2,4
Zuid-Oost Brabant	8,2	27	34	2,3
Zuid-Holland Zuid	8,2	31	27	2,4

In deze paragraaf geven we de meest in het oog springende uitkomsten van de benchmark weer. De volledige set tabellen en grafieken uit de benchmark is opgenomen in bijlage 3.

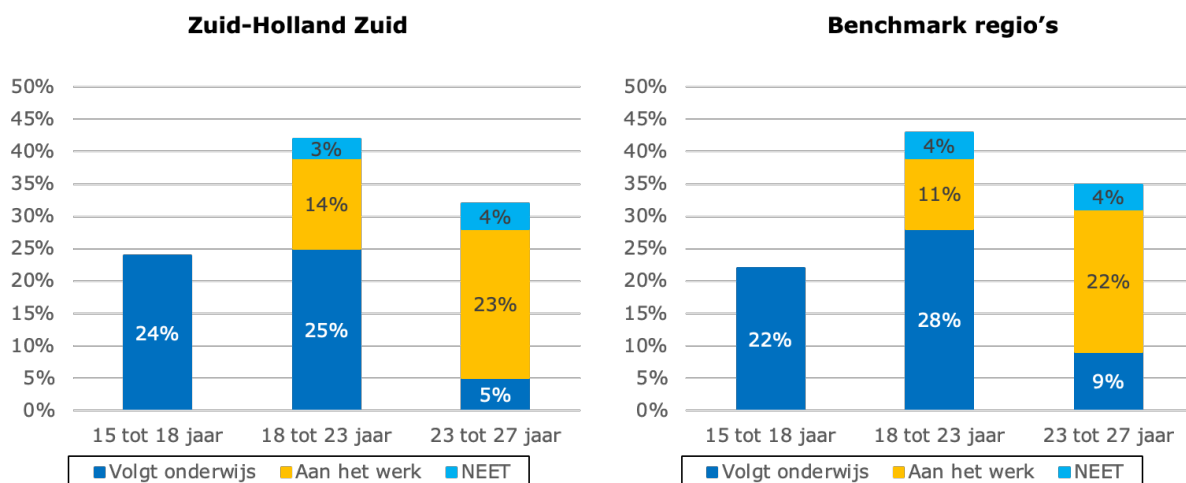
Jongeren en (in)activiteit

De komende jaren zal de zogenoemde NEET-indicator steeds meer gebruikt gaan worden. NEET staat voor Not in Employment, Education or Training. Statistische en monitoringssystemen (CBS, DUO, Suwi e.a.) worden daarop nu aangepast. Op basis van de huidige beschikbaarheid van gegevens kan al een eerste samenhangend zicht geboden worden op de groep jongeren die niet actief is in onderwijs of werk.

Bron: LPBL tool regio-analyse v 1.2

Bovenstaande grafiek schetst het beeld van Zuid-Holland Zuid als een regio die graag de handen uit de mouwen steekt. In Zuid-Holland Zuid zijn in 2022 relatief veel jongeren aan het werk en is onderwijs relatief minder in trek; het aantal jongeren dat niet actief is in onderwijs of werk is lager dan gemiddeld in de benchmarkregio's. In Zuid-Holland Zuid schat LPBL in dat het om ruim 4.600 jongeren gaat die niet actief zijn in onderwijs of werk.

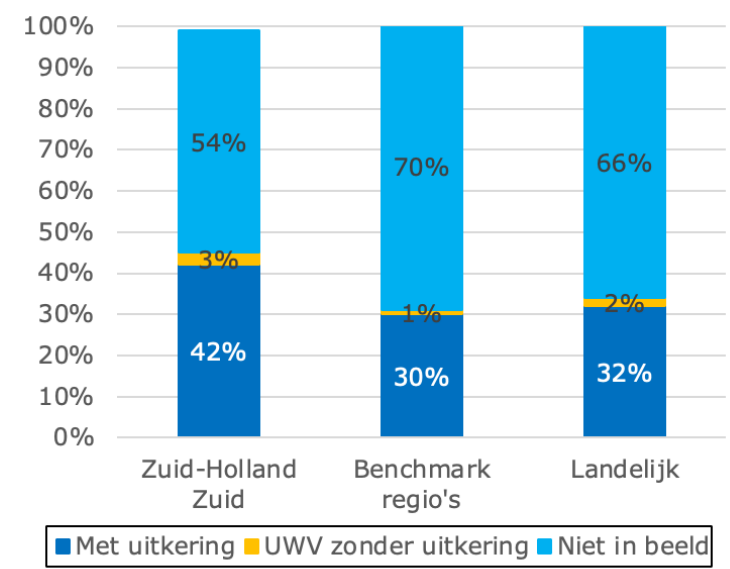

Bron: LPBL tool regio-analyse v 1.2

De 7% jongeren zonder school of werk in de eerste grafiek is in bovenstaande grafiek onderverdeeld naar leeftijd. Hieruit blijkt dat in de regio met name in de leeftijdscategorie 18 tot 23 jaar relatief veel jongeren aan het werk zijn.

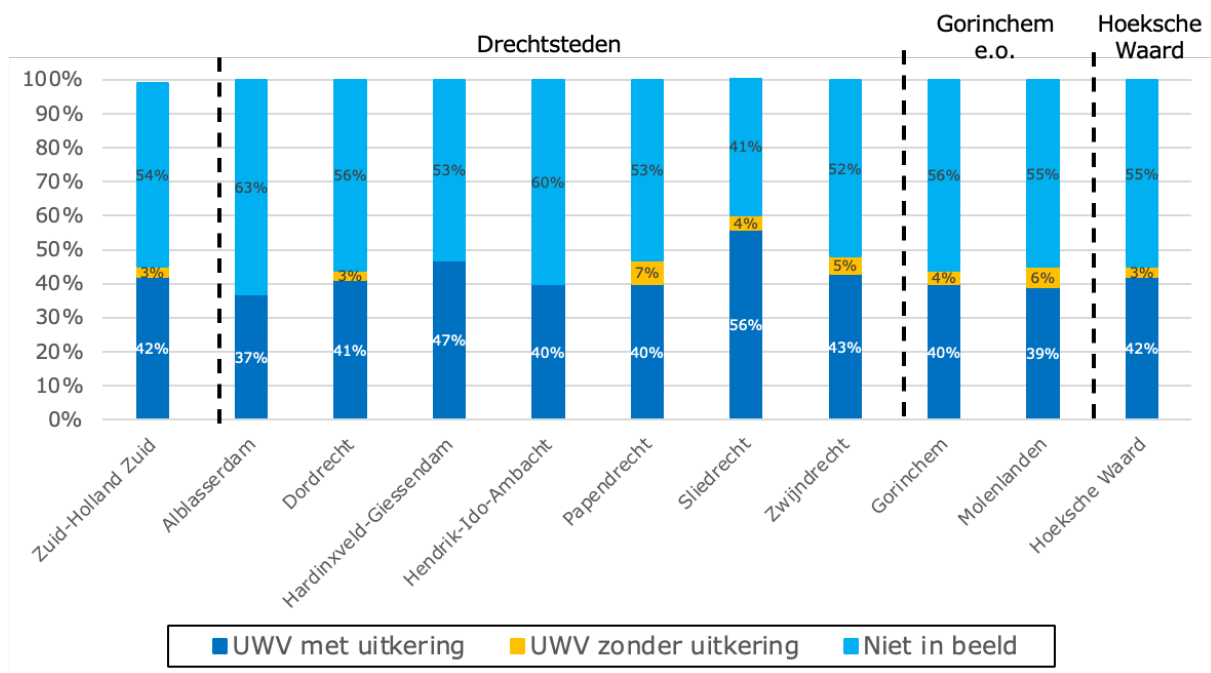
De groep 23-27 jarigen wordt in de Wet Van School Naar Duurzaam Werk toegevoegd aan de doelgroep van het Doorstroompunt. In Zuid-Holland Zuid is deze groep al bekend bij het Doorstroompunt (MatchMakers – *de MatchMakers worden mede gefinancierd door de drie arbeidsmarktregio's waarmee het Doorstroompunt samenwerkt. Dit gebeurt vanuit de tijdelijke middelen jeugdwerkloosheid die per 1 januari 2026 vervallen*) en wordt zo nodig benaderd voor ondersteuning; de informatievoorziening op basis waarvan dit gebeurt zal met de nieuwe wet beter geregeld gaan worden.

Naast de verdeling naar leeftijd is ook de uitkeringsstatus van deze groep relevant. Ruim 4 op de 10 (43%) heeft een uitkering en is dus in beeld bij sociale dienst of UWV; bijna 6 op de 10 heeft geen uitkering of UWV-inschrijving. Zij zijn niet (goed) in beeld bij gemeenten, mogelijk wel bij sociale partners, zorgpartijen en dergelijke, maar een goed toegankelijk totaalbeeld ontbreekt onder de huidige wetgeving en daarmee verbonden beschikbaarheid en uitwisselbaarheid van data.

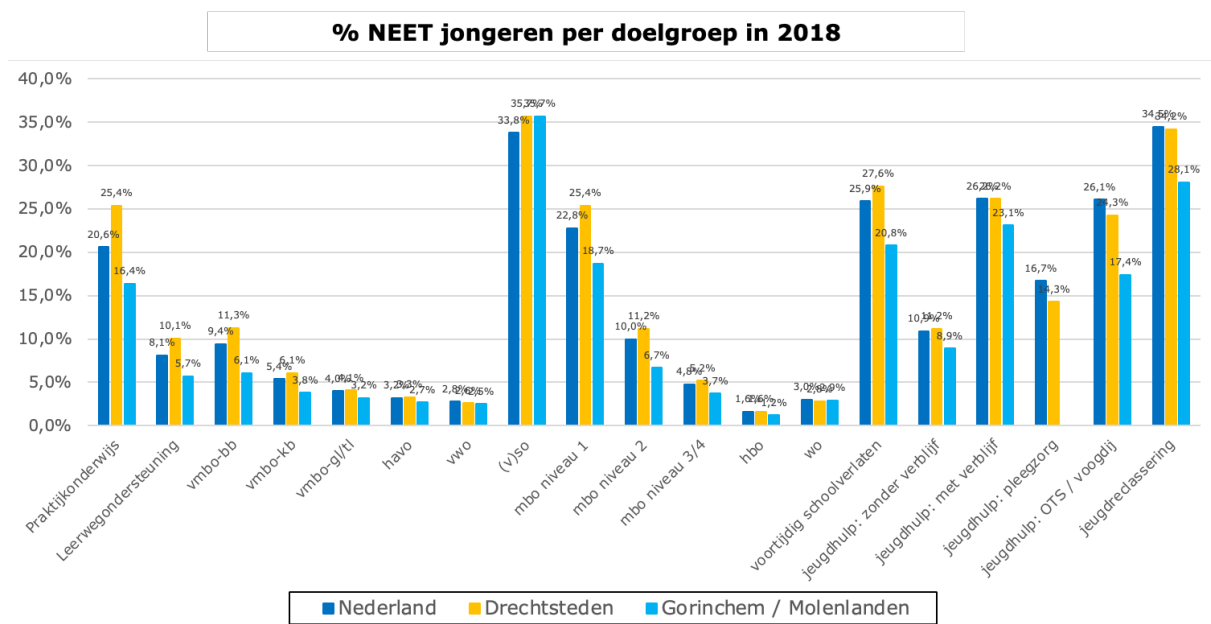
Bron: LPBL tool regio-analyse v 1.2

Binnen de regio verschilt het aandeel NEET-jongeren dat niet in beeld is, zoals te zien in de navolgende grafiek.

Bron: LPBL tool regio-analyse v 1.2

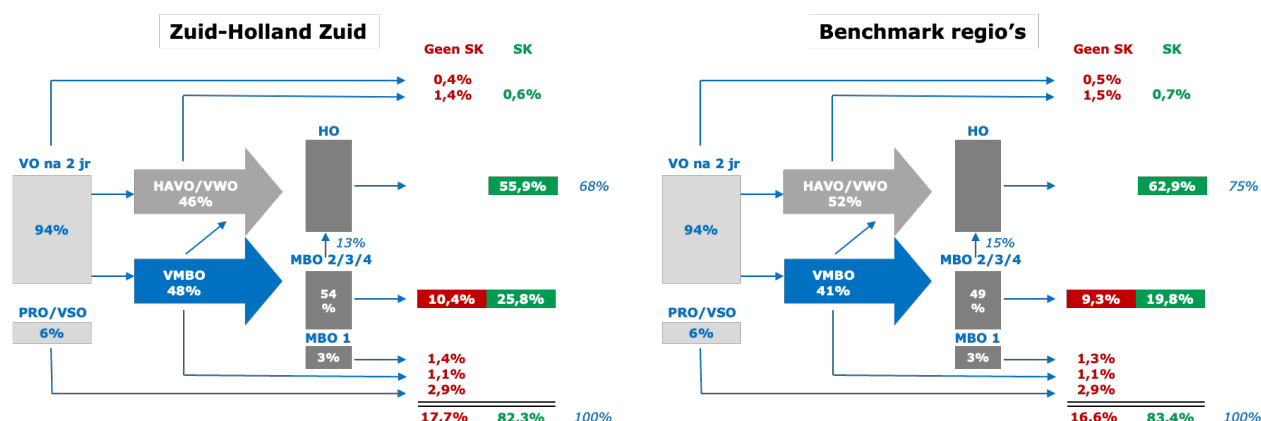
Tenslotte is een wat oudere (2018) dataset van het Nederlandse Jeugdinstituut relevant vanwege het zicht dat deze biedt op de risicofactoren voor NEET. De gegevens in de grafiek hebben betrekking op de arbeidsmarktregio's Drechtsteden en Gorinchem/Molenlanden. In de grafiek wordt per opleiding en zorgtype (tussen 2010-2017) in procenten aangegeven hoeveel van deze jongeren op termijn NEET werden (in 2018). Zo is te zien dat van de jongeren een geschiedenis hebben in de jeugdreclassering (tussen 2010 en 2017 één of meerdere keren in jeugdreclassering), ruim één op de drie in 2018 geen werk of opleiding had. Ook jongeren met een geschiedenis in het speciaal onderwijs en jongeren die jeugdhulp met verblijf hebben gehad worden relatief vaak NEET. Hetzelfde geldt voor voortijdig schoolverlaters.

Bron: NIJ, % NEET jongeren in 2018

Doorstroom schoolsysteem vergeleken

In de regio Zuid-Holland Zuid is sprake van onder-advisering aan het eind van het basisonderwijs. Dat wil zeggen dat het aandeel leerlingen met een advisering onder hun cito-score hoger is dan het aandeel leerlingen met een advisering boven hun cito-score. In de benchmarkgemeenten is sprake van een lichte over-advisering. Mogelijk verklaart dit (mede) het grotere aandeel leerlingen in het VMBO in Zuid-Holland Zuid, in vergelijking met de benchmarkgemeenten. Daar staat tegenover dat het aandeel leerlingen in praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs in onze regio relatief laag is. Op grond van de geconstateerde onder-advisering zou je mogen verwachten dat de opstroom van vmbo naar havo relatief hoog zou zijn in de regio. Dat is echter niet het geval, zie de doorstroomschema's hierna.

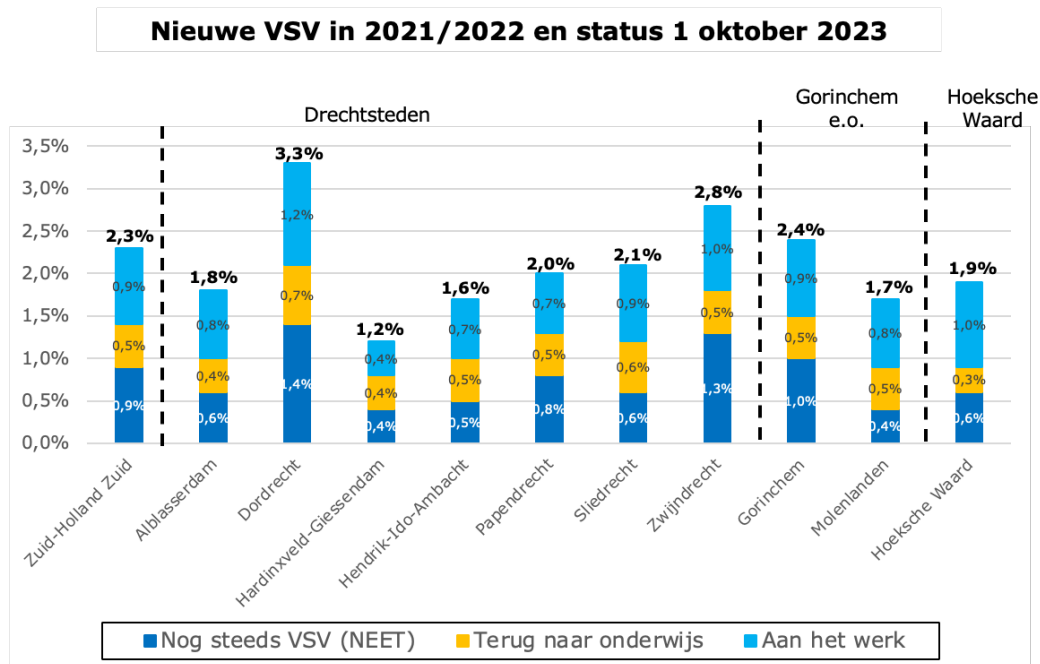

Bron: LPBL tool regio-analyse v 1.2

Het aandeel jongeren dat naar het MBO gaat in onze regio is relatief hoog. Dit is een van de (cijfermatige, statistische) verklaringen van het relatief hoge VSV-percentage in de regio. Immers: de uitval is in het MBO het hoogst; als die sector relatief groot is, is een hoog uitvalpercentage een logische uitkomst van het schoolsysteem. Een en ander is te zien in de volgende stroomschema's. Uiterst rechts in deze stroomschema's staat het percentage jongeren dat met of zonder startkwalificatie (SK) het onderwijs verlaat. De stroomschema's laten zien dat het enige significante verschil tussen de regio ZHZ en de benchmarkregio's zit in de relatief hoge deelname aan, en uitval uit, de MBO-niveaus 2, 3 en 4. Let wel: dit gaat over de jongeren die in ZHZ wonen en een MBO-opleiding volgen. Dit gaat dus niet per definitie over het rendement van de MBO-instellingen Da Vinci college en Yuverta die MBO-onderwijs aanbieden in onze regio. Daarover later meer.

Schooluitval nader bekeken

Uitval per gemeente

Bron: LPBL tool regio-analyse v 1.2

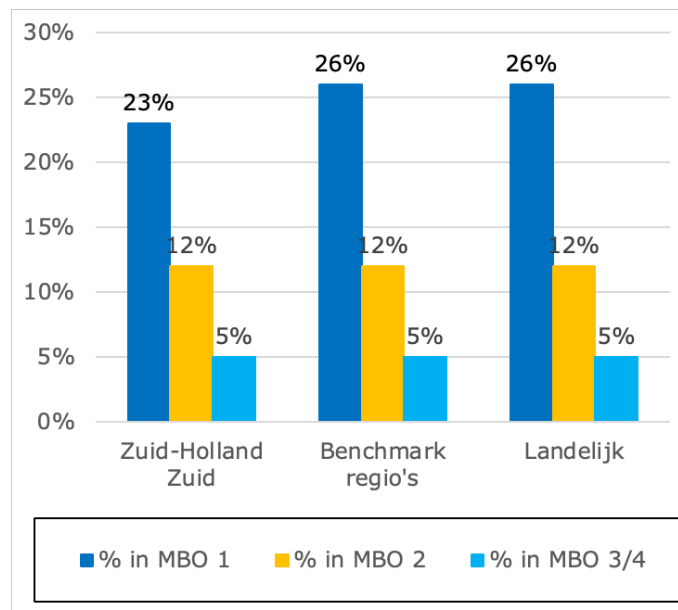
Er is sprake van grote verschillen tussen de uitval per gemeente. De gemeenten Dordrecht en Zwijndrecht hebben de hoogste percentages nieuwe VSV's in 2021/2022, beiden ongeveer 3%. Hiervan is iets minder dan 50% na een jaar nog steeds een VSV. De gemeente Gorinchem volgt direct hierna met 2,4%, terwijl de overige gemeenten, uitgezonderd Hardinxveld-Giessendam, zich rond de 2% bevinden. Hardinxveld-Giessendam is de enige gemeente die rond de 1% VSV scoort.

De groep jongeren die langere tijd niet actief is in onderwijs of werk kent veelal problemen op meerdere leefgebieden. Om deze jongeren te ondersteunen is niet alleen samenwerking nodig tussen onderwijs, gemeenten en werkgevers, maar ook met (zorg-)partners zoals jongerenwerk, Yulius, Boba en MEE Vivenz. Hier ligt een belangrijke uitdaging voor de regio en zijn gemeenten.

Uitval per schooltype

Als we inzoomen op de uitval vanuit het MBO, dan zien we een duidelijk verschil met de benchmarkregio's. De uitval uit Entree is in onze regio relatief laag; de uitval in de overige opleidingsniveaus is vergelijkbaar met die in de benchmarkregio's.

% VSV naar schooltype

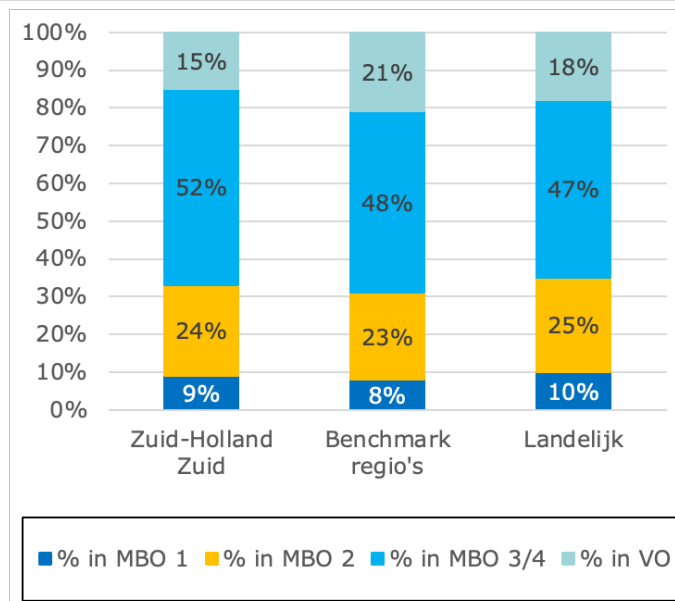

Bron: LPBL tool regio-analyse v 1.2

In de regio Rotterdam Rijnmond is hetzelfde beeld te zien: de uitval onder MBO-1 studenten is ook daar relatief laag. Het Entree onderwijs in onze regio en in de buur-regio Rijnmond blijkt goed in staat studenten naar de eindstreep te begeleiden.

Als we binnen de totale groep van VSV-ers kijken naar hun laatste schoolinschrijving (alle VSV-ers uit schooljaar 2022/2023 = 100%), dan zien we dat in Zuid-Holland Zuid, in vergelijking met de benchmarkregio's en landelijk, relatief veel VSV-ers afkomstig zijn uit MBO 3 en 4 (voornamelijk MBO 4, zie de tabel), in mindere mate uit MBO 2 en 1, en relatief weinig uit het VO.

% VSV naar schooltype

Bron: LPBL tool regio-analyse v 1.2

Wanneer we inzoomen op de groep oud-VSV-ers met een laatste schoolinschrijving op het MBO, dan krijgen we per arbeidsmarktregio het volgende beeld. De aantallen oud-voortijdig schoolverlaters uit MBO 2 en MBO 4 zijn nagenoeg even groot, gevolgd door de MBO 3 en uiteindelijk Entree. Voor elke (gedeeltelijke) arbeidsmarktregio is de totale groep oud-VSV-ers vanuit het MBO gelijk gesteld aan 100%.

Herkomst oud-VSV-ers

vanuit opleiding MBO niveau	Drechtsteden		Gorinchem- Molenlanden		Hoeksche Waard		Totaal	
1	220	16,3%	49	15,2%	36	10,8%	305	15,2%
2	431	31,9%	106	32,8%	99	29,6%	636	31,6%
3	265	19,6%	61	18,9%	89	26,6%	415	20,6%
4	436	32,2%	107	33,1%	110	32,9%	653	32,5%
-	1	0,1%		0,0%		0,0%	1	0,0%
	1.353	100,0%	323	100,0%	334	100,0%	2.010	100,0%

De schooluitval uit het MBO per arbeidsmarktregio in de laatste drie schooljaren waarover cijfers beschikbaar zijn, geeft het volgende beeld van de aantallen en relatieve omvang.

VSV MBO per arbeidsmarktregio

Regio	niveau	Schooljaar 2020-2021			Schooljaar 2021-2022			Schooljaar 2022-2023		
		Populatie	VSV percentage	VSV aantal	Populatie	VSV percentage	VSV aantal	Populatie	VSV percentage	VSV aantal
Drechtsteden	Mbo 1	279	19,4%	54	242	23,1%	56	272	22,1%	60
	Mbo 2	1.052	11,2%	118	1.076	11,5%	124	1.092	12,9%	141
	Mbo 3	1.683	5,2%	88	1.588	6,1%	97	1.520	6,8%	104
	Mbo 4	4.198	3,9%	163	4.161	4,5%	189	4.103	4,9%	199
Totaal Drechtsteden		7.212	5,9%	423	7.067	6,6%	466	6.987	7,2%	504
Gorinchem/ Molenlanden	Mbo 1	51	15,7%	8	37	24,3%	9	41	29,3%	12
	Mbo 2	364	9,1%	33	370	10,3%	38	303	9,2%	28
	Mbo 3	589	3,1%	18	572	4,9%	28	532	4,7%	25
	Mbo 4	1.298	2,8%	36	1.295	3,4%	44	1.232	4,0%	49
Totaal Gork.		2.302	4,1%	95	2.274	5,2%	119	2.108	5,4%	114
Hoeksche Waard	Mbo 1	34	26,5%	9	40	17,5%	7	34	26,5%	9
	Mbo 2	258	7,0%	18	289	11,4%	33	266	13,9%	37
	Mbo 3	520	4,6%	24	539	6,3%	34	513	4,7%	24
	Mbo 4	1.290	2,6%	34	1.252	3,4%	43	1.184	4,0%	47
Totaal HW		2.102	4,0%	85	2.120	5,5%	117	1.997	5,9%	117
Eindtotaal		11.616	5,2%	603	11.461	6,1%	702	11.092	6,6%	735

Tot nu toe focussen we ons in het regiobeeld op jongeren die zijn uitgevallen uit het onderwijs. Hoewel de wetgeving Van school naar duurzaam werk bij die groep zijn zwaartepunt heeft, is een andere belangrijke doelgroep van de wet de groep jongeren die niet, of alleen met extra aandacht en begeleiding, een startkwalificatie kan halen. De Wet van school naar duurzaam werk draagt onderwijs, gemeenten, zorgpartijen en werkgevers op om specifiek aandacht te besteden aan de meest kwetsbare groep jongeren in het onderwijs. Voor hen biedt de wet meer ruimte om begeleiding op maat te bieden, door intensieve samenwerking tussen de betrokken partners. De participatiewet gaat voor deze doelgroep de spiegelbepaling bevatten dat gemeenten alle jongeren, met of zonder recht op een bijstandsuitkering, begeleiding moeten bieden naar werk, indien dat voor de jongere nodig is.

De uitvoeringsregeling bij de wet Van school naar duurzaam werk gaat mogelijk een of meer voorschriften bevatten voor een voorziening in MBO-instellingen, waar (ook) deze groep terecht kan met vragen op alle leefgebieden. Aan de overstap naar het MBO en de begeleiding op het MBO van deze groep moet extra aandacht besteed gaan worden. Hier ligt een taak voor de gemeenten/sociale diensten, om liefst zo preventief mogelijk begeleiding te bieden. Samenwerking met partners in het domein van zorg en welzijn (jongerenwerk, schuldhulpverlening, GGZ, MEE, Boba en andere) zal daarbij essentieel zijn. In Zuid-Holland Zuid gaat het om bijna 1000 studenten:

	Huidig schooljaar 2022-2023											
	Drechtsteden			Gorinchem-Molenlanden			Hoeksche Waard			Zuid Holland Zuid		
Voorgaand schooljaar	MBO-1	MBO-2	Totaal	MBO-1	MBO-2	Totaal	MBO-1	MBO-2	Totaal	MBO-1	MBO-2	Totaal
VO-VBO	67	10	77	12		12	11	3	14	90	13	103
VO-VMBO-BB	53	194	247	10	70	80	3	81	84	66	345	411
VO-VMBO-TL	31		31	4		4	4		4	39		39
VO-VMBO-GL	5		5	4		4	1		1	10		10
VO-VMBO-KB	26		26	5		5	1		1	32		32
VO-VMBO-GT	2		2	2		2	7		7	11		11
VO-PRO	57	8	65	8	4	12	8		8	73	12	85
MBO-1	51	133	184	8	14	22	5	13	18	64	160	224
Eindtotaal	292	345	637	53	88	141	40	97	137	385	530	915

Duiding:

De groep kwetsbare studenten aan een MBO-1 opleiding is goed in beeld doordat ze in totaliteit als kwetsbaar geldt. In het MBO-2 is de groep kwetsbare studenten niet vanzelfsprekend in beeld voor extra steun en begeleiding. Het gaat om een aanzienlijke groep studenten die afkomstig is uit met name het VMBO of een MBO-1 opleiding.

Een andere groep aankomende MBO-studenten zijn de anderstaligen en nieuwkomers. Deze leerlingen zijn voor middelbaar onderwijs aangewezen op internationale schakelklassen. Hun taalvaardigheid is in veel gevallen een belemmering voor het succesvol volgen van MBO-onderwijs. Deze groep groeit snel en zal de komende jaren extra aandacht vergen van het onderwijs en werkgevers. De samenwerkingsverbanden Munio en Dordrecht hebben de volgende cijfers kunnen aanleveren over deze groep:

Aantal leerlingen per schooljaar vanaf de start van de ISK De Toekomst (SWV Munio)

Peildatum	Aantal leerlingen	Aanvullende informatie
01-10-2015	8	
01-10-2016	29	
01-10-2017	51	
01-10-2018	72	
01-10-2019	71	
01-10-2020	94	
01-10-2021	233	
01-10-2022	337	Sterke groei vanwege opening AZC Gorinchem in januari 2022, Start oorlog Oekraïne februari 2022
01-10-2023	329	
01-10-2024	191	Leerlingaantal van dit moment. Er staan nog 15 leerlingen op de aanmeldlijst

* Het leerlingaantal kan schommelen gedurende het schooljaar. Vaak groeit het leerlingaantal gedurende het jaar, waarna het aantal vaak halveert aan het begin van het nieuwe schooljaar.

Aantal leerlingen per schooljaar vanaf de start van de ISK (2015) onder bestuur van Stedelijk Dalton Lyceum Dordrecht.

Peildatum	Aantallen	Aanvullende informatie
01-10-2015	188	
01-10-2016	229	
01-10-2017	182	
01-10-2018	178	
01-10-2019	116	
01-10-2020	137	
01-10-2021	150	waarvan 51 nieuwkomers
01-10-2022	150	waarvan 51 nieuwkomers
01-10-2023	463	waarvan 161 nieuwkomers
01-10-2024	428	waarvan 171 nieuwkomers

Terug naar de groep voortijdig schoolverlaters. Op deze plek maken we graag een uitstapje naar een – als het aankomt op het ontwerpen van concrete interventies en begeleiding – uiterst relevant gegeven, namelijk de man/vrouw verdeling onder voortijdig schoolverlaters. De groep jongeren die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaat bestaat voor een groter deel uit jongens en mannen, zoals blijkt uit onderstaande tabel. De onderlinge verschillen tussen de drie (deel)arbeidsmarktregio's zijn op dit vlak opmerkelijk. Waar in Gorinchem de man/vrouw verhouding nog redelijk gelijk is, is die in Hoeksche Waard 2:1. De man/vrouw verhouding onder VSV-ers in de Drechtsteden houdt het midden daartussen, en is ongeveer 3:2.

M/V per arbeidsmarktregio

Arbeidsmarktregio	niveau	Schooljaar 2022-2023					
		Populatie		VSV percentage		VSV aantal	
		M	V	M	V	M	V
Drechtsteden	Mbo 1	165	107	24%	19%	40	20
	Mbo 2	703	389	13%	12%	94	47
	Mbo 3	963	557	7%	6%	70	34
	Mbo 4	1.804	2.299	6%	4%	106	93
Totaal Drechtsteden		3.635	3.352	9%	6%	310	194
Gorinchem / Molenlanden	Mbo 1	25	16	28%	31%	7	5
	Mbo 2	189	114	7%	12%	14	14
	Mbo 3	340	192	4%	5%	15	10
	Mbo 4	577	655	5%	3%	27	22
Totaal Gorinchem		1.131	977	6%	5%	63	51
Hoeksche Waard	Mbo 1	20	14	25%	29%	5	4
	Mbo 2	189	77	13%	16%	25	12
	Mbo 3	332	181	5%	4%	16	8
	Mbo 4	507	677	6%	2%	32	15
Totaal HW		1.048	949	7%	4%	78	39
Eindtotaal		5.814	5.278	7,8%	5,4%	451	284

Door de leden van de coördinatiegroep Van school naar duurzaam werk is de vraag gesteld naar **groenpluk**: zien we die (veel) in onze regio?

Wij beschikken niet over voldoende betrouwbare en eenduidige gegevens op leerling-niveau over redenen waarom jongeren VSV-er worden om op deze vraag een exact antwoord te formuleren. Er zijn wel statistische indicaties beschikbaar op populatieniveau:

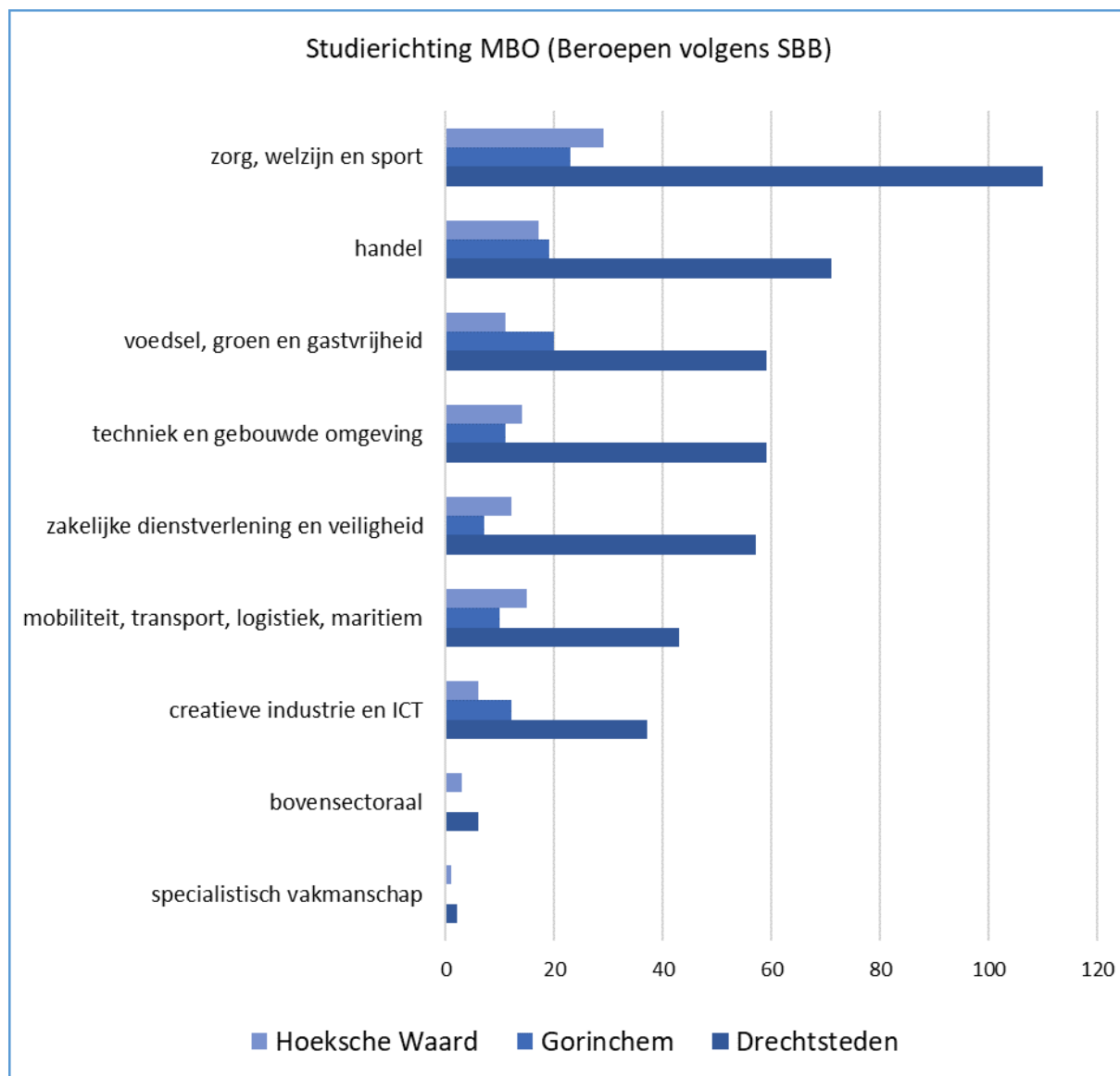
Studenten die het MBO zonder diploma verlaten doen dat vooral in het eerste en begin van het tweede jaar. Er zit een piek rond het einde van de leer- en kwalificatieplicht (18 jaar). Dit lijkt erop te wijzen dat **motivatie** mogelijk een belangrijke bepalende factor is voor schooluitval, mogelijk belangrijker dan het handelen van werkgevers. Een deel van de jongeren wil graag werken en geld verdienen. Goede keuzebegeleiding in het VO, studiebegeleiding in het MBO en flexibele mogelijkheden om van opleiding te wisselen tijdens het studiejaar, zouden aangrijpingspunten kunnen zijn om deze schooluitval te verminderen. In dit kader bevat het onderzoek dat in 2021 in opdracht van het Bestuurlijk Overleg VSV werd uitgevoerd door het Onderzoekscentrum Drechtsteden naar de oorzaken van uitval, eveneens relevante informatie. Dit onderzoek is opgenomen in bijlage 4.

Specifiek in Hoeksche Waard kan het ontbreken van MBO op het eiland, met lange reistijden per openbaar vervoer tot gevolg, mede de oorzaak zijn van schooluitval. Het hoge aandeel jongeren dat in deze gemeente niet terugkeert naar het onderwijs maar gaat werken, ondersteunt dit vermoeden. In de coördinatiegroep is tevens benoemd dat studenten uit Hoeksche Waard soms moeite hebben met het vinden van stageplekken. Ook dat kan een oorzaak zijn van schooluitval. Op het vlak van (MBO- en praktijk-)onderwijs en de samenwerking met werkgevers liggen er, op basis van de in beeld

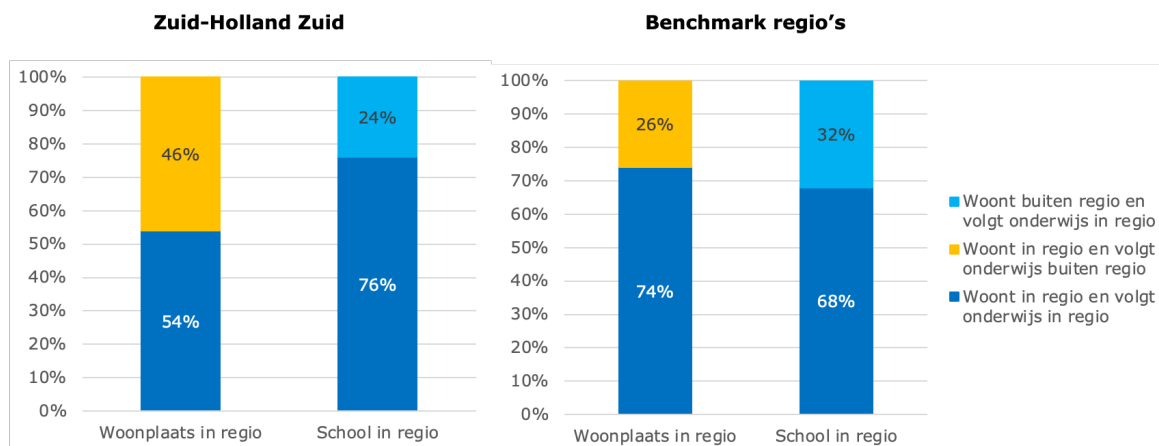
gebrachte cijfers, overal in de regio, maar vooral in Hoeksche Waard, belangrijke uitdagingen de komende jaren.

De schooluitval per groep beroepen volgens de indeling van S-BB geeft wellicht relevante informatie als het gaat om prioritering in het versterken van beroepenoriëntatie en studieloopbaanbegeleiding:

VSV schooljaar 2022-2023 | MBO 2, 3 en 4 | n= 654

Het is goed om de aandacht te vestigen op de scholen die door studenten uit onze regio worden bezocht. Slechts iets meer dan de helft van alle VSV-ers in Zuid-Holland Zuid komt van een school uit de regio; bijna de helft is uitgevallen terwijl hij of zij onderwijs volgde buiten de regio (linker kolom in de navolgende grafiek). Vanuit het perspectief van de school geredeneerd zien we dat 3 op de 4 VSV-ers binnen de regio woont (rechter kolom in de navolgende grafiek).

Bron: LPBL tool regio-analyse v 1.2

Deze situatie wijkt substantieel af van de situatie in onze benchmarkregio's. Daar volgt gemiddeld slechts 26% (1 op de 4 studenten) een opleiding buiten de regio. Anderzijds woont daar circa 1 op de 3 studenten aan de MBO-instellingen in de regio buiten die regio. Wij kunnen concluderen dat investering in het regionale MBO-onderwijs in Zuid-Holland Zuid vanuit VSV-programmamiddelen relatief (in vergelijking met benchmarkregio's) vaak ten goede komt aan studenten die in onze regio wonen.

In de coördinatiegroep Van school naar duurzaam werk is gevraagd naar inzicht in de belangrijkste scholen waar onze VSV-ers vandaan komen. Bij de beantwoording van deze vraag beperken we ons tot het MBO.

In de eerste tabel zijn naast elkaar gezet het aantal voortijdig schoolverlaters uit het MBO 2022-2023 voor de regio (onderverdeeld naar de drie betrokken arbeidsmarktregio's) en de uitval bij de twee regionale MBO's. Uit de tabel blijkt dat in de arbeidsmarktregio Drechtsteden ruim 50% van de MBO-uitvallers van een MBO-instelling komt in de regio. In de arbeidsmarktregio Gorinchem is dit percentage circa 40% en in Hoeksche Waard (arbeidsmarktregio Rijnmond) is dit slechts ruim 20%.

In de tweede tabel is in kaart gebracht de uitval, opnieuw onderverdeeld per arbeidsmarktregio, vanuit de MBO-instellingen Albada college, ROC Zadkine en alle overige MBO. Overige MBO is in die tabel exclusief Da Vinci College en AOC Yuverta

		Schooljaar 2022-2023								
Arbeids- regio	MBO NIVEAU	Zuid Holland Zuid			Da Vinci College			Yuverta		
		Populatie	VSV perc.	VSV aantal	Populatie	VSV perc.	VSV aantal	Populatie	VSV perc.	VSV aantal
Drechtsteden	1	272	22,1%	60	192	22,4%	43	13	7,7%	1
	2	1.092	12,9%	141	572	14,7%	84	38	10,5%	4
	3	1.520	6,8%	104	696	6,9%	48	54	3,7%	2
	4	4.103	4,9%	199	1.736	5,2%	91	84	9,5%	8
Totaal Drechtsteden		6.987	7,2%	504	3.196	8,3%	266	189	7,9%	15
Gorinchem/ Molen landen	1	41	29,3%	12	33	30,3%	10			
	2	303	9,2%	28	133	10,5%	14	9	11,1%	1
	3	532	4,7%	25	158	5,1%	8	14		
	4	1.232	4,0%	49	396	3,5%	14	16	6,3%	1
Totaal Gorinchem / Molenlanden		2.108	5,4%	114	720	6,4%	46	39	5,1%	2
Hoeksche Waard	1	34	26,5%	9	8	50,0%	4	2	50,0%	1
	2	266	13,9%	37	41	12,2%	5	9	11,1%	1
	3	513	4,7%	24	109	3,7%	4	7		
	4	1.184	4,0%	47	251	4,4%	11	23		
Totaal Hoeksche Waard		1.997	5,9%	117	409	5,9%	24	41	4,9%	2
Eindtotaal		11.092	6,6%	735	4.325	7,8%	336	269	7,1%	19

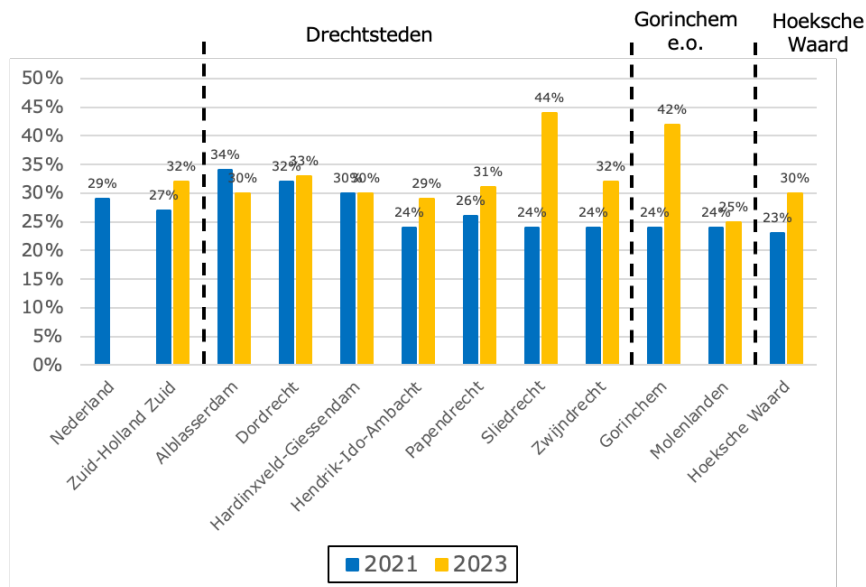
		Schooljaar 2022-2023								
Arbeids-regio	MBO NIVEAU	Albeda College			ROC Zadkine			Overige MBO		
		Populatie	VSV perc.	VSV aantal	Populatie	VSV perc.	VSV aantal	Populatie	VSV perc.	VSV aantal
Drechtsteden	1	44	27,3%	12	13	7,7%	1	10	30,0%	3
	2	135	8,9%	12	79	11,4%	9	268	11,9%	32
	3	178	10,1%	18	99	8,1%	8	493	5,7%	28
	4	564	6,0%	34	323	7,7%	25	1.396	2,9%	41
Totaal Drechtsteden		921	8,3%	76	514	8,4%	43	2.167	4,8%	104
Gorinchem/ Molenlanden	1	2	0,0%					6	33,3%	2
	2	10	0,0%		11	9,1%	1	140	8,6%	12
	3	20	5,0%	1	22	4,5%	1	318	4,7%	15
	4	83	8,4%	7	63	11,1%	7	674	3,0%	20
Totaal Gorinchem / Molenlanden		115	7,0%	8	96	9,4%	9	1.138	4,3%	49
Hoeksche Waard	1	16	12,5%	2	2	0,0%		6	33,3%	2
	2	96	21,9%	21	36	8,3%	3	84	8,3%	7
	3	126	7,1%	9	80	7,5%	6	191	2,6%	5
	4	326	5,5%	18	173	4,0%	7	411	2,7%	11
Totaal Hoeksche Waard		564	8,9%	50	291	5,5%	16	692	3,6%	25
Eindtotaal		1.600	8,4%	134	901	7,5%	68	3.997	4,5%	178

Duiding:

De groep schooluitvallers vanuit de drie belangrijkste MBO-instellingen Da Vinci College, Albeda College en ROC Zadkine is aanzienlijk. Goede aansluiting van het doorstroompunt ZHZ en de sociale diensten van Hoeksche Waard en Drechtsteden op (in ieder geval) deze MBO-instellingen is wezenlijk voor de dienstverlening aan voortijdig schoolverlaters en MBO-gediplomeerden die extra ondersteuning nodig hebben. De situatie in de arbeidsmarktregio Gorinchem is diverser, met een grote verscheidenheid aan MBO-instellingen die door studenten uit deze regio worden bezocht.

Door de leden van de coördinatiegroep is gewezen op multiproblematiek in het VO en MBO als een van de oorzaken van schooluitval. Ter onderbouwing en illustratie van de problematiek die in de praktijk dagelijks wordt ervaren, hebben we geput uit de gezondheidsmonitor Jeugd die is uitgevoerd door de GGD ZHZ. Onderstaande gegevens hebben betrekking op 15 jarigen.

% 15 jarigen met psychische problemen

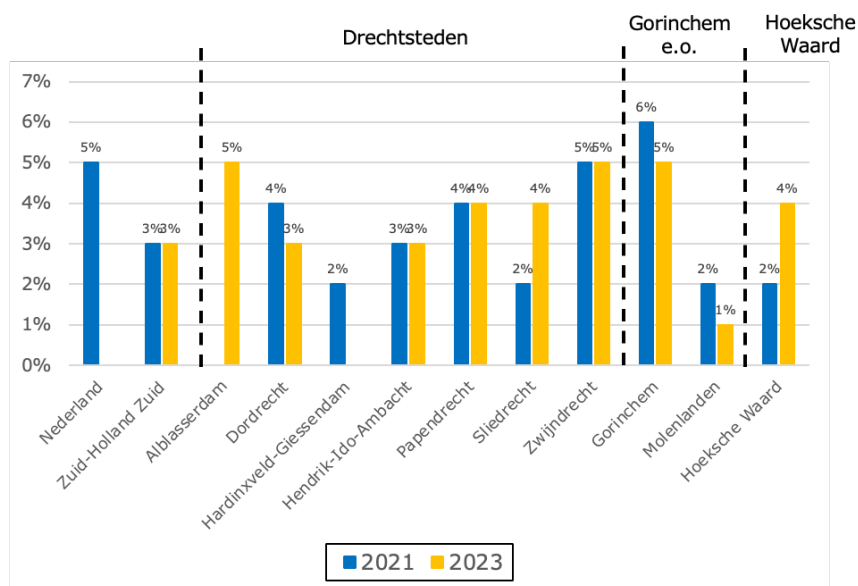

Bron: Dienst Gezondheid & Jeugd, Gezondheidsmonitor regio Zuid-Holland Zuid

- Van de 15-jarigen in Zuid-Holland Zuid heeft in 2021 27% psychische problemen. Dit percentage was in 2021 licht lager dan landelijk;
- In de periode 2021 – 2023 is dit percentage gestegen naar 32%;
- Het percentage 15-jarigen met psychische problemen varieert sterk tussen de gemeenten;
- Het percentage 15-jarigen met psychische problemen is relatief hoog in Alblasserdam, Dordrecht, Sliedrecht, Zwijndrecht en Gorinchem.

De Raad van State wijst in zijn toetsing van het wetsvoorstel Van school naar duurzaam werk op de aanwezigheid van meervoudige problematiek bij jongeren die uitvallen in het schoolsysteem en niet aan het werk komen. Geldproblemen en de daarmee gepaard gaande stress zijn daarbij een probleem dat professionals die met jongeren werken veel tegenkomen. Uit de gezondheidsmonitor jeugd van de GGD halen we de volgende gegevens per gemeente:

% (Enige) moeite met rondkomen 13 en 15 jarigen

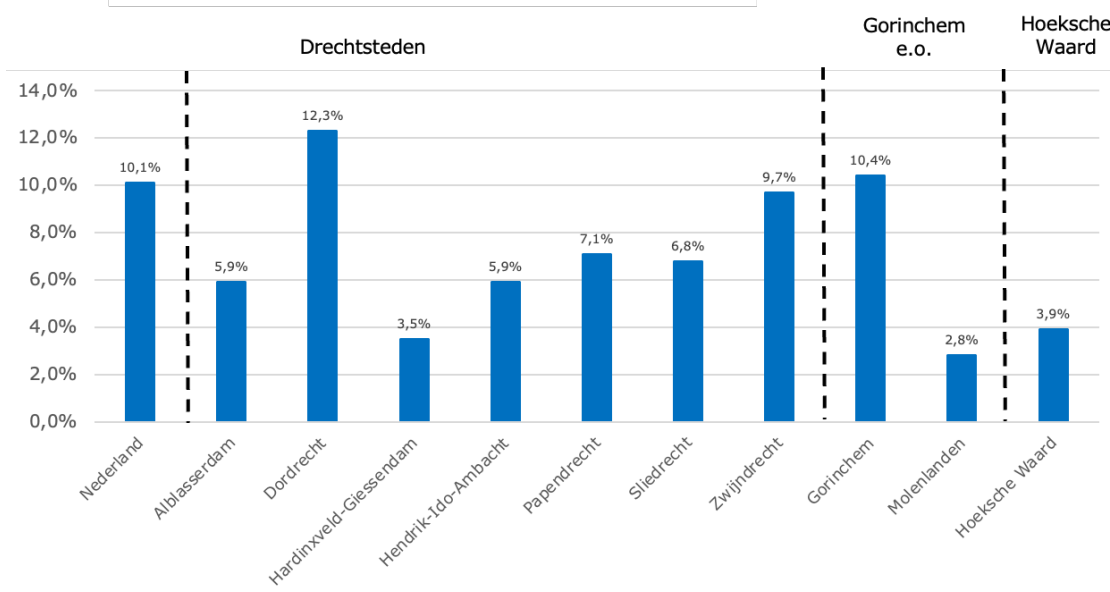

Bron: Dienst Gezondheid & Jeugd, Gezondheidsmonitor regio Zuid-Holland Zuid

Het percentage jongeren dat opgroeit in een gezin dat (enige) moeite heeft met rondkomen is met 3% in de regio Zuid-Holland Zuid relatief laag ten opzichte van Nederland, en stabiel in de laatste jaren.

Ook de taalachterstand van anderstaligen wordt door de leden van de coördinatiegroep Van school naar duurzaam werk gezien als een oorzaak voor schooluitval en het niet vinden van duurzaam werk. Over de omvang van deze groep zijn beperkt data beschikbaar. We hebben daarom in beeld gebracht per gemeente het percentage inwoners met een niet-westerse achtergrond; dit betreft niet alleen de jongeren 16-27 jaar, (en is exclusief bewoners van locaties voor opvang van Oekraïners en asielzoekers?). De grafiek is dus niet meer dan een indicatie per gemeente van de kwetsbaarheid onder jongeren vanwege een andere taal- en cultuurachtergrond.

% inwoners met niet-Europese achtergrond

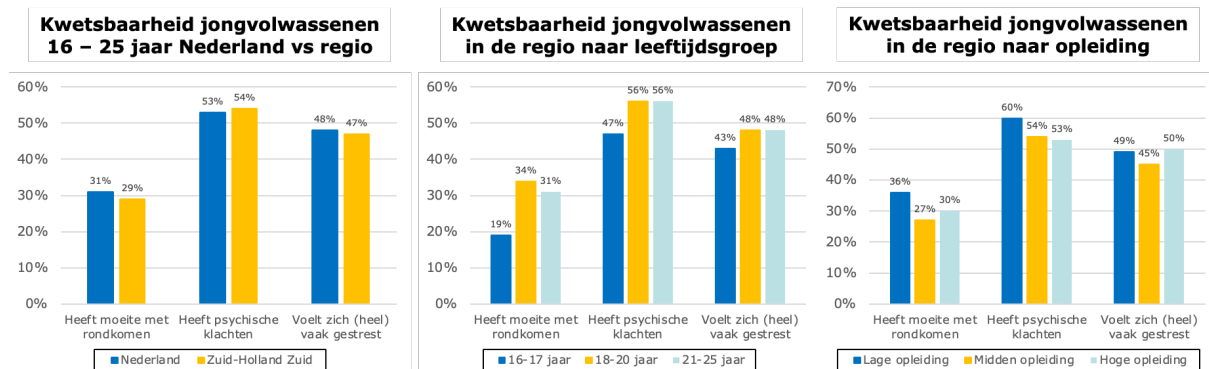

Bron: Centraal Bureau van Statistiek

Ter aanvulling en/of concretisering op dit beeld: bij de internationale schakelklassen van het Stedelijk Dalton Eulerlaan zijn 242 leerlingen van 15 jaar en ouder ingeschreven (juli 2024). Op de ISK-afdeling van het Stedelijk Dalton Papendrecht zijn dit er 24.

Aanvullend op bovenstaande gegevens t.a.v. kwetsbaarheid hebben we ook gekeken naar cijfers onder jongvolwassenen (16 – 25 jaar) uit de gezondheidsmonitor. Op dit moment loopt een onderzoek onder deze groep waarvan de resultaten naar verwachting begin 2025 beschikbaar komen.

Onderstaande gegevens hebben betrekking op een onderzoek naar deze doelgroep. Uitvraag heeft plaatsgevonden gedurende de eerste helft 2022, relatief kort na de Corona periode.

Bron: Dienst Gezondheid & Jeugd, Gezondheidsmonitor regio Zuid-Holland Zuid

Ten aanzien van de kwetsbaarheid van jongvolwassenen hebben we drie indicatoren geselecteerd: percentage van jongvolwassenen dat moeite heeft om rond te komen, dat psychische klachten heeft en percentage dat zich (heel) vaak gestrest voelt.

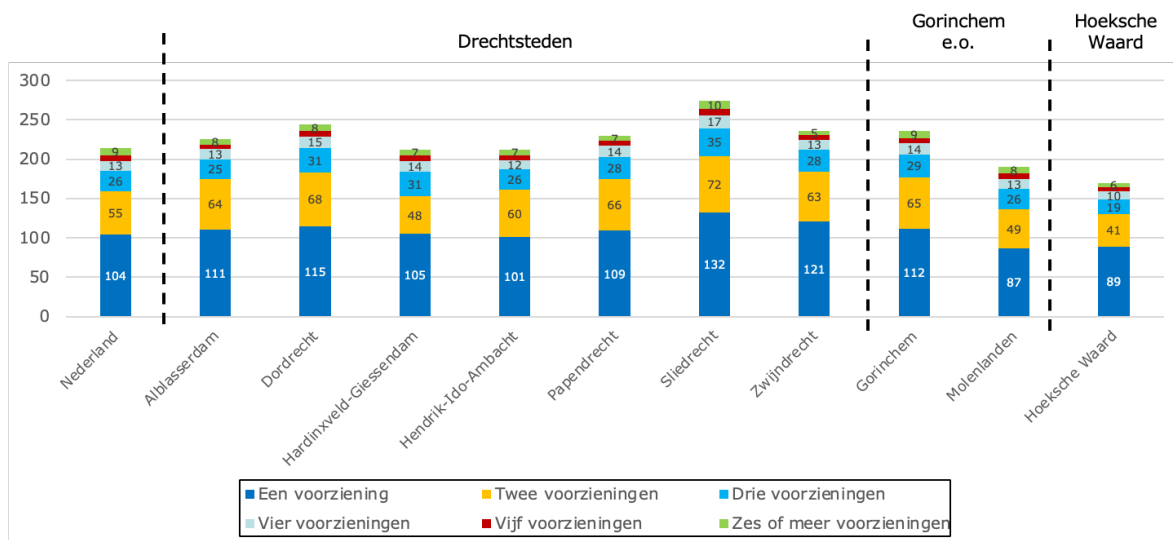
Op alle drie de indicatoren scoren jongvolwassenen in de regio vergelijkbaar met Nederland.

Opvallend is dat in Nederland en in Zuid-Holland Zuid ongeveer de helft van jongvolwassenen psychische klachten heeft en ongeveer de helft zich (heel) vaak gestrest voelt. De kwetsbaarheid op deze drie indicatoren is relatief laag bij 16-17 jarigen. Voor de leeftijdscategorieën 18 – 20 jaar en 21-25 jaar zijn deze percentages vergelijkbaar, aanzienlijk hoger dan bij 16-17 jarigen.

Wanneer we kijken naar verschillen tussen opleidingsniveaus is het percentage jongvolwassenen dat moeite heeft met rondkomen bij een lage opleiding aanzienlijk hoger dan bij een midden of hoge opleiding. Ook het percentage met psychische problemen ligt bij een lage opleiding hoger dan bij een midden of hoge opleiding. Het percentage dat zich gestrest voelt is voor jongvolwassenen met een lage en hoge opleiding licht hoger dan jongvolwassenen met een midden opleiding.

Tenslotte hebben we nog gekeken naar de mate van multiproblematiek binnen huishoudens per gemeente. Als indicator hiervoor hebben we het aantal voorzieningen genomen waar een huishouden tegelijkertijd gebruik van maakt in het sociaal domein.

Aantal huishoudens met aantal voorzieningen in sociaal domein (per 1.000 huishoudens)

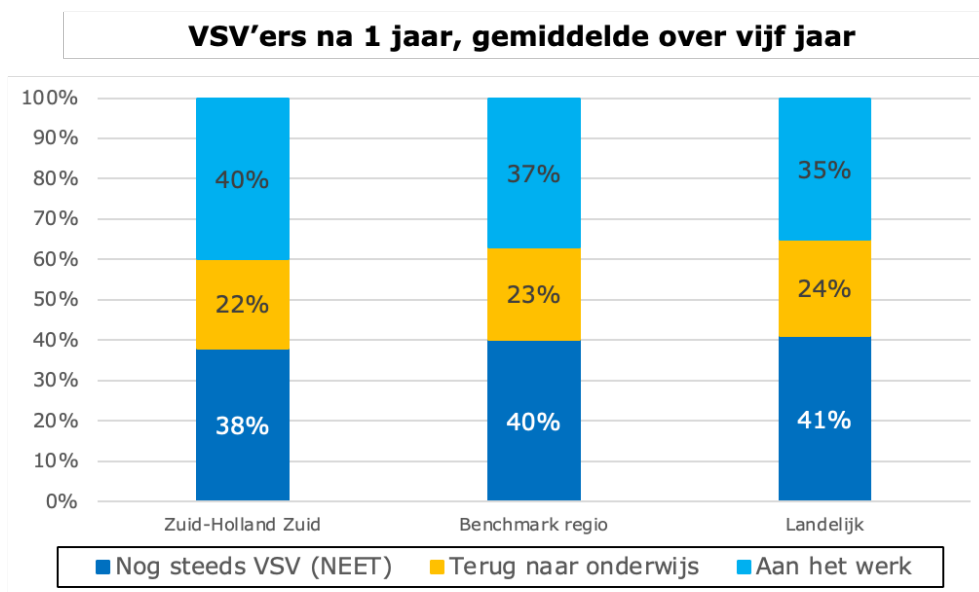
Bron: waarstaatjegemeente.nl, 2023

Uit bovenstaande lijkt er met name binnen de Drechtsteden sprake te zijn van multi-problematiek met als uitschieters Dordrecht, Sliedrecht en Zwijndrecht, met de kanttekening dat in bovenstaande cijfers ook huishoudens zijn opgenomen van bijvoorbeeld zelfstandig ouderen. Deze cijfers hebben dus niet alleen betrekking op onze doelgroep.

Hierin ligt een belangrijke verdieping, of verbreding, van de uitdaging die de regio heeft bij de ondersteuning van jongeren en jongvolwassenen naar onderwijs of werk: samenwerken vanuit de sectoren onderwijs en werk met het hulp- en ondersteuningslandschap, in het belang van de jongere met problemen op meerdere levensgebieden. Wij denken dan onder andere aan jongeren met psychische klachten die door Yulius of Boba worden geholpen. Of jongeren met financiële problemen die zich tot het Financieel Hulphuis wenden etc.

Hoe vergaat het VSV-ers?

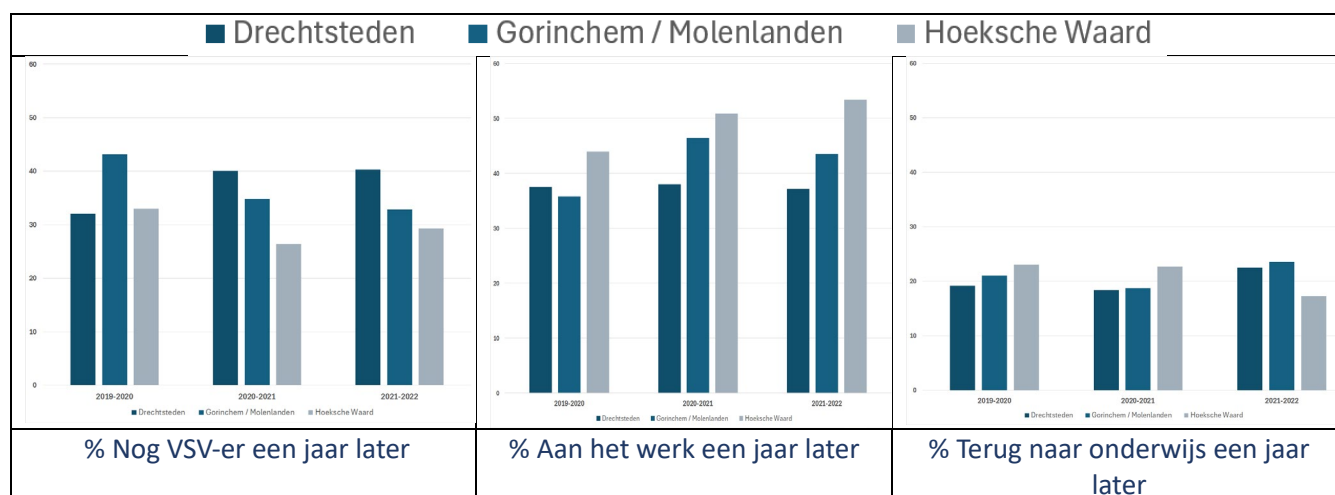
Om het beeld compleet te maken kijken we ook naar hoe het jongeren die zijn uitgevallen vergaat: waar zitten ze één jaar later? Er worden daarbij in de registratie van DUO, en daarmee in deze benchmark, drie categorieën onderscheiden: terug op school, aan het werk (zonder startkwalificatie, dus feitelijk nog VSV-er) en "nog steeds VSV-er".

Bron: LPBL tool regio-analyse v 1.2

In bovenstaande grafiek, die gemiddelde percentages over vijf jaren toont, zien we dat in Zuid-Holland Zuid jongeren iets vaker, of sneller, aan het werk komen, in vergelijking met de benchmarkregio's. Het is belangrijk om ons te realiseren dat deze jongeren kwetsbaar zijn op de arbeidsmarkt, mede doordat zij geen diploma bezitten.

Ter illustratie van de aantallen jongeren waarom het gaat zijn in de nu volgende grafiek per (gedeeltelijke) arbeidsmarktregio de cijfers opgenomen van de studenten die zijn uitgevallen in de schooljaren 2019-2020, 2020-2021 en 2021-2022, meetmoment jaar later. Bijvoorbeeld: voor schooljaar 2021-2022 is dat 1 oktober 2023 (Bron: Dashboards voortijdig schoolverlaten (vsv) en jongeren in een kwetsbare positie (jikp)).

Opmerking: aantallen kleiner dan 5 (en daarop gebaseerde percentages) zijn niet meegenomen in de berekeningen.

Specifiek voor VSV-ers afkomstig uit het MBO hebben we in onderstaande tabel hun inkomenssituatie in kaart gebracht. Per maand wordt door het doorstroompunt een aanvraag gedaan voor de inkomensgegevens van VSV-ers. Het Inlichtingenbureau levert een bestand aan met per jongere de inkomensgegevens uit de maand voorafgaand aan de aanvraag. De ervaring leert dat de inkomenssituatie voor jongeren per maand sterk kan verschillen.

vanuit opleiding MBO	Drechtsteden		Gorinchem-Molenlanden		Hoeksche Waard		Totaal	
werk met een loon boven de 580 euro	694	51,3%	193	59,8%	208	62,3%	1.095	54,5%
uitkering incl. Wajong	112	8,3%	21	6,5%	15	4,5%	148	7,4%
werk en uitkering	51	3,8%	11	3,4%	6	1,8%	68	3,4%
werk met loon met een bedrag onder de 580 euro	159	11,8%	30	9,3%	46	13,8%	235	11,7%
geen gegevens bekend bij de bevraagde bronnen	325	24,0%	65	20,1%	52	15,6%	442	22,0%
Niet bevraagd**	12	0,9%	3	0,9%	7	2,1%	22	1,1%
Eindtotaal	1.353	100,0%	323	100,0%	334	100,0%	2.010	100,0%

** VSV-er nadat bevraging is verzonden of nog geen BSN

De coördinatiegroep Van school naar duurzaam werk heeft een verdiepende vraag gesteld naar de aard van het inkomen van de groep VSV-ers met een inkomen boven de inkomensgrens van 580 euro per maand. Hoe ziet dat inkomen eruit? Is dat een stabiel inkomen?

De aard van de inkomstenverhouding geeft een aardige indicatie op deze vraag. Circa 10% van de jongeren ontvangt zijn inkomen via een uitzendbureau, circa 63% van een werkgever en circa 20% ontvangt enige vorm van uitkering. De restgroep ontvangt inkomen uit hoofde van een veelheid aan constructies en regelingen.

3.2 Aanbod hulp en ondersteuning

In deze paragraaf geven we een overzicht weer van de hulp en ondersteuning die door de organisaties in de regio geboden wordt aan onze doelgroep. Hierbij onderscheiden we:

- MBO scholen in de regio en MBO scholen in Rijnmond waar relatief veel jongeren uit onze regio gebruik van maken
- Doorstroompunt ZHZ en Diensten Werk & Inkomen Avres, SDD en Hoeksche Waard Werkt
- Jeugdhulp en jongerenwerk

MBO scholen

In de regio zijn twee grote MBO scholen gevestigd, het Da Vinci College en Yuverta. Daarnaast zijn er in de regio Rijnmond twee scholen waar jongeren uit onze regio veelvuldig gebruik van maken: Albeda en Zadkine. Voor de inventarisatie van deze laatste twee scholen maken we gebruik van de regio-analyse zoals deze voor Rijnmond is uitgevoerd.

	Da Vinci College	Yuverta
Vooraf (orientatie / matching)		
Online orientatie		
Matchingsprogramma	Open dagen en VSV-project de 'Windroos'	
Meeloopdagen		
Maatwerkinstroomprogramma	Gedeeltelijk via het VSV-project 'ZOW'	
Orientatiejaar of -programma	Nee	
Instroomprogramma Havo 4	Sommige opleidingen bieden dit aan	
Eerste lijn		
Studieloopbaanbegeleider (mentor)		
Verzuimmedewerker/coördinator		
(Stage)- begeleider (bpv'er)	niet individueel, wel ondersteuning vanuit Passend Onderwijs	
Maatwerkonderwijs		
Tweede lijn		
Fysiek inloop-punt ondersteuning en loopbaanbegeleiding	niet via een algemene app, wel in overleg met de begeleidingscoördinatoren	Jeugdprofessionals / MM
Chat, bellen, mailen en whatsapp voor ondersteuning & begeleiding		
Trajectbegeleider: studiebelemmeringen, lb-vragen, uitstroombegeleiding		
Coördinator (B&O / zorg)	Jeugdprofessionals MBO	Vanaf 2024/2025
Plus- / Ondersteuning & Advies-team	alleen intern georganiseerd	
Begeleiding passend onderwijs	Ja	Zorgcoördinatie
Time-out programma	Ja, het VSV-project 'ZOW'	
Extra stagebegeleiding	Alleen via ESF-projecten, anders binnen de begeleidingsteams van de opleidingen	Deels
Herorientatieprogramma switchers	Via het VSV-project 'ZOW'	Wordt nu deels opgezet
Extra taal ondersteuning		
Klas als werkplaats (niv 1 en 2)/ zorgklas		
Derde lijn		
Schoolmaatschappelijk werker		
Op maat gedragstrainingen		Wordt nu gezocht maar voor weinig uren
Financieel coach		
Studentcoaches (peer-to-peer)		
(Student)psycholoog / GGZ		
Vertrouwenspersoon		
Verslavingszorg		
Loket Werk en inkomen		
Aanbod nazorg (pilots en projecten)		

Doorstroompunt en Diensten Werk & Inkomen

Arbeidsmarkregio								Gorinchem / Molenlanden		Hoeksche Waard
Gemeente	Alblasserdam	Dordrecht	Hardinxveld-Giessendam	Drechtsteden Hendrik-Ido-Ambacht	Papendrecht	Sliedrecht	Zwijndrecht	Gorinchem	Molenlanden	Hoeksche Waard
Doorstroompunten										
Verzuim 18+ monitoring										
Verzuim 18+ contactpersoon op school										
Verzuim 18+ huisbezoeken										
Aanwezig bij exitgesprekken op school	Met ingang van schooljaar 24/25 bij DVC Domein Economie en bij Yuverta									
Benaderen 18-23 + huisbezoek										
Doorleiden 18-23 m.b.v. sociale kaart										
Individuele begeleiding 18-23										
Eigen groepsaanbod 18-23										
Ingekocht trajectaanbod 18-23										
"oud-vsv" aanpak										
Benaderen + ondersteunen 23-27										
Werk en inkomen										
Aanvraag bijstand (18 en 27 jaar) online	Plannen voor online jongerenloket							Online met jongerenconsulenten, worden fysieke punten in beide gemeenten		Regio Rijnmond
Jongerenloket										
Jongerenconsulenten								Beschikbaar binnen Avres		Inkoop maatwerk
Jobsupport / jobcoaches jongeren								Onder regie van jongerenconsulent		Voor alle doelgroepen
Leerwerktrajecten bijstandsgerechtigden	Worden ingekocht bij reïntegratiebureaus									MM en bemiddeling
Leerwerktrajecten <23 jaar										Jongeren in de participatiewet
Leerwerktrajecten NUG	Via MM							Via MM		
Actief benaderen jongeren 23-27	Via MM							Via MM		

De dienstverlening van het Doorstroompunt is gelijk voor alle gemeenten in de regio. Voor de Diensten Werk & Inkomen is er sprake van verschillen in de uitvoering tussen de drie subregio's Drechtsteden (SDD), Gorinchem / Molenlanden (Avres) en Hoeksche Waard, deels vanwege andere karakteristieken van iedere regio. In de regio Gorinchem wordt vanuit de middelen jeugdwerkloosheid een financieel jongerencoach ingezet. Samenwerking tussen Doorstroompunt en de diensten W&I is in alle arbeidsmarkregio's aanwezig.

De preventieve ondersteuning aan jongeren in praktijkonderwijs en VSO, zoals deze is vormgegeven door Avres, kan als een voorbeeld dienen voor de gehele regio.

Jeugdhulp / Jongerenwerk

Arbeidsmarkregio								Gorinchem / Molenlanden		Hoeksche Waard
Gemeente	Alblasserdam	Dordrecht	Hardinxveld-Giessendam	Drechtsteden Hendrik-Ido-Ambacht	Papendrecht	Sliedrecht	Zwijndrecht	Gorinchem	Molenlanden	Hoeksche Waard
Jongerenwerk										
(Regulier) Jongerenwerkers (10 tot 24 jaar)	Jeudpunt en ABC-team			2024 MEE / Vivenz, 2025 NTB	Support		Inhuur op behoefte			Jong Hoeksche Waard
(Intensieve) Jongerencoach (12 tot 23/25/27 jaar)	Jeudpunt	JOR / IPTA						Nog niet, afhankelijk van subsidie		Sinds 2024
Jongerenwerk Veiligheid	Jeudpunt+ jeugdBOA	IPTA	Bureau Halt		Bureau Halt					Bureau Halt
Jongeren Informatie Punt / Jongerensprekuren	Niet specifiek, via Jeudpunt + Brughuis	Spreekuur bij Dordrecht Sociaal			Support			Geen spreekuur, wel inlooppunten		Inlooppunten
Jongerenwerk MBO	N.v.t.		N.v.t.					Niet MBO, wel VO (tweetal scholen)		N.v.t.
JongJGZ (Centrum voor Jeugd en Gezin)										
Advies en ondersteuning (t/m 18 jaar)	Basispakket JGZ: Jeugdverpleegkundige en Jeugdarts bieden advies en ondersteuning aan jeugdigen en gezinnen (tot 18 jaar) Maatwerk: jeugdarts en/of jeugdverpleegkundige aanwezig bij zorgadvies teams op PO/VO									
Jeugdcoach/adviseur PO/VO	Maatwerk: Pedagoog voor alle opvoedvragen, advies en ondersteuning van gezinnen en jongeren onder 18 jaar									
Trainingen jongeren < 18 (vrij toegankelijk)	Maatwerk (op aanvraag, voor alle gemeenten/scholen): webinars, groepsvoorlichting, thema's voor ouders en/of jongeren, over uiteenlopende thema's rondom ontwikkelingsaspecten									
Trainingen jongeren > 18 (vrij toegankelijk)	2024 MEE / Vivenz, 2025 NTB									
Wijkteams										
Advies en/of ondersteuning jeugd (t/m 18)	Brughuis		In Sociaal Team WMO/JGZ en in Sociaal Team							
Advies en/of ondersteuning 18+	Brughuis									

De gemeenten Sliedrecht en Molenlanden hebben de inventarisatie nog niet ingevuld. Wel wordt al duidelijk dat het jongerenwerk per gemeente anders wordt ingevuld. Met name wordt er anders omgegaan met jongeren informatiepunten en jongerensprekuren en is niet overal een lijn vanuit het jongerenwerk met het MBO.

De jeugdgezondheidszorg in de regio wordt verzorgd door JongJGZ als Centrum voor Jeugd en Gezin. De dienstverlening van JongJGZ bestaat uit een basispakket dat voor de gehele regio geldt, en maatwerk dat per gemeente wordt afgenomen.

Het jongerenwerk, maar ook specifieke ondersteuning zoals financieel jongerencoaches en lifecoaches voor jongeren met een licht verstandelijke beperking of autisme, is niet tot in detail uitgevraagd.

Bijlage 1 opdracht coördinatiegroep Van school naar duurzaam werk

Memo

Aan Bestuurlijk overleg VSV

Van Lieske Benamu, Carla Oprel en Reimke Willemze¹

Datum november 2023

Betreft Opdracht overstap van school naar werk

Geacht bestuur,

In dit memo wordt voorgesteld een coördinatiegroep opdracht te geven om tot een gedragen voorstel te komen voor een sluitende aanpak van school naar werk. De kosten worden door meerdere partijen gezamenlijk gedragen. Hieronder wordt het voorstel toegelicht.

Context

De meeste jongeren halen hun diploma en gaan aan het werk. Er zijn echter ook groepen, waarvoor de ongelijkheid op de arbeidsmarkt is toegenomen: jongeren zonder startkwalificatie, jongeren met maximaal een mbo-2 opleiding, jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond en jongeren met een gezondheidsbeperking. Zij hebben relatief lagere baankansen.

Om daar wat aan te doen hebben de ministeries van OCW en SZW gezamenlijk het wetsvoorstel 'van school naar duurzaam werk' in voorbereiding. Het wetsvoorstel verplicht partijen tot afspraken te komen, die worden vastgelegd in een regionaal programma. De centrumgemeente van de arbeidsmarkt-regio of regio's tekent *verplicht* mee.

Met het wetsvoorstel wordt een pakket aan maatregelen doorgevoerd:

- Mbo-instellingen bereiden studenten entree, bol niveau 2 en andere studenten voor wie zij begeleiding nodig achten voor op de volgende stap: vervolgonderwijs of werk. Bovendien gaat een nazorgplicht gelden van maximaal 6 maanden. Verwacht wordt dat de mbo-instelling proactief in gesprek gaat, begeleiding biedt en zorgt -indien nodig- voor een warme overdracht. Voor deze taak is structureel €25 miljoen beschikbaar (onderdeel van de extra bekostiging van 175 miljoen voor mbo niv. 2).
- De diensten Werk en Inkomen ondersteunen vanaf het laatste jaar kwetsbare jongeren naar werk i.s.m. school en doorstroompunt. De nieuwe taak geldt voor alle schoolverlaters en kan ook betrekking hebben op hbo/wo studenten. Voor deze taak is structureel €15 miljoen beschikbaar.
- Het doorstroompunt voorkomt voortijdig schoolverlaten en houdt jongeren zonder startkwalificatie tot 27 jaar in beeld. Hiervoor wordt de leeftijd van de doelgroep van de doorstroompunten opgehoogd van 23 naar 27 jaar. De doorstroomcoach begeleidt jongeren naar school, naar werk of verwijst door naar andere partners. Hiervoor is structureel € 25 miljoen extra beschikbaar.

¹ Deze notitie is gebaseerd op een concept uit april 2023 van Erwin Keuskamp in zijn toenmalige functie van doorstroom coördinator

Het wetsvoorstel geeft richting aan de samenwerking tussen deze partijen, maar de invulling moet op regionaal niveau plaatsvinden. Wat kan bijvoorbeeld van scholen worden verwacht met betrekking tot een goede voorbereiding, wat houdt 'nazorg' in, hoe ziet 'warm overgedragen' eruit, waar ligt het onderscheid in de taken van doorstroompunt en werk en inkomen en hoe lang worden jongeren na het verlaten van de school gevolgd (en door wie)? Daarom is het essentieel dat alle partijen samenwerken en goede afspraken maken over wie wat doet, zodat jongeren goede, doorlopende ondersteuning krijgen.

De voorbereiding van de nieuwe wet- en regelgeving is gericht op inwerkingtreding per 1 januari 2026. Aan de nieuwe wet zullen uitvoeringsregels worden gekoppeld. De contouren van die regels heeft de Minister van OCW onlangs gepubliceerd in een Kamerbrief. Om het regionaal vsv-programma goed aan te sluiten met de inwerkingtreding van het nieuwe wetsvoorstel, wordt de huidige vsv-programma-periode met een jaar verlengd, tot en met 31 december 2025. De middelen voor het regionaal programma kunnen met de verlenging dan tot eind 2025 worden besteed.

Opdracht overstap onderwijs naar werk

Gezien het bovenstaande wordt voorgesteld niet te wachten op inwerkingtreding van het wetsvoorstel, maar zo snel mogelijk aan de slag te gaan. Er moeten keuzes worden gemaakt en veel partijen moeten tot consensus komen op een gezamenlijke aanpak. Bovendien moeten doorstroom-regio en arbeidsmarktregio's tijdig met de nieuwe aanpak instemmen en is er tijd nodig om tot implementatie te komen.

Opdracht

Kom tot een gedragen voorstel voor een sluitende overstap van school naar duurzaam werk voor jongeren zonder startkwalificatie, jongeren met maximaal een mbo-2 opleiding, jongeren van het Pro en vso, jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond en jongeren met een gezondheidsbeperking. In de bijlage is een aantal richtinggevende voorstellen opgenomen voor deze opdracht.

Vaststelling

Het gedragen voorstel wordt ter instemming voorgelegd aan de bestuurlijke overleggen van voortijdig schoolverlaten en de arbeidsmarktregio's Drechtsteden en Gorinchem. Gemeente Hoeksche Waard stemt in namens de arbeidsmarktregio Rotterdam-Rijnmond.

Opdrachtgeverschap

Het regionaal programma vsv wordt uitgebreid en is niet alleen gericht op het tegengaan van vsv maar ook op de overgang van school naar duurzaam werk. De 1ste verantwoordelijkheid ligt daarom bij de partijen die hiervoor verantwoordelijk zijn, de doorstroompunt contactgemeente (Dordrecht) en de doorstroompunt contactschool (Da Vinci College). De centrumgemeenten van de arbeidsmarktregio's tekenen daarnaast verplicht mee. Ook zij worden vanaf de start betrokken. Om de samenhang tussen het doorstroompunt, de arbeidsmarktregio's en het middelbaar beroepsonderwijs in de opdracht zichtbaar te maken wordt het opdrachtgeverschap als volgt opgezet:

Bestuurlijk opdrachtgever:

Chris van Benschop namens doorstroompunt contactgemeente Dordrecht én AMR Drechtsteden;

Ambtelijk opdrachtgever:

Elone van Velthuisen namens doorstroompunt contactschool Da Vinci college.

De opdrachtgever draagt zorg voor de uitvoering van de opdracht, de voortgangsbewaking en afstemming in de bestuurlijke en ambtelijke gremia.

Betrokken

Bij de uitvoering van de opdracht worden tenminste betrokken één (of meerdere) vertegenwoordiger(s) namens doorstroompunt ZHZ, Sociale Dienst Drechtsteden, Avres, Gemeente Hoeksche Waard (afd. Werk), ROC Da Vinci College, Yuverta, SBB, Leerwerkloket Drechtsteden, Kickstart Drechtsteden, Leerwerkloket Gorinchem, regionaal mobiliteitsteam Gorinchem en scholen voor pro en vso.

Projectleider/coördinatiegroep

De opdracht wordt uitgevoerd door een -door de opdrachtgevers- aan te stellen onafhankelijke projectleider/coördinator. Deze persoon ondersteunt als organisator, voortgangsbewaker en schrijver de projectgroep van doorstroompunt (centrumgemeente en uitvoeringsorganisatie), MBO en arbeidsmarktregio's. De coördinatiegroep is verantwoordelijk voor het bijeenbrengen van partijen, bewaken van de voortgang, terugkoppeling aan opdrachtgevers en bestuurlijke overleggen, en formuleren van een gedragen voorstel.

Kosten en dekking

De geschatte kosten bedragen €54.000,-- (ex. Btw) (gebaseerd op 16 maanden looptijd, 1 dag per week, €800 per dag). Dit komt neer op €18.000,-- voor het doorstroompunt-ZHZ en de AMR regio's Drechtsteden en Gorinchem. De arbeidsmarktregio's kunnen dit betalen uit de eenmalige bijdrage in 2023 van €50.000,-- van het rijk voor coördinatie. Het doorstroompuntZHZ kan de onderbesteding uit het regionaal programma vsv aanwenden.

Planning:

De globale planning voor de uitvoering van de opdracht is als volgt:

<i>Wat</i>	<i>Uiterlijk gereed</i>
Besluitvorming opdracht	4 ^{de} kwartaal 2023
Werven projectleider/coördinator	4 ^{de} kwartaal 2023
Uitvoeren opdracht	4 ^{de} kwartaal 2024
Besluitvorming vangnet	1 ^{ste} kwartaal 2025
Implementatie	2 ^{de} kwartaal 2025
Start nieuwe werkwijze	3 ^{de} kwartaal 2025

Bijlage: Richtinggevende voorstellen

De ontwikkeling van het sluitende vangnet is geen geëffend pad. Hieronder wordt een aantal voor de opdracht relevante vraagstukken besproken en voorzien van een voorstel.

Bestuurlijke structuren sluiten niet aan

De verantwoordelijkheid voor het regionaal programma vsv 2025-2029 ligt bij de doorstroompunt contactgemeente (Dordrecht) en contactschool (Da Vinci College). Het regionaal programma vsv wordt echter uitgebreid. Het is niet alleen gericht op het tegengaan van vsv, maar ook op de overgang van school naar duurzaam werk. Daarom regelt het wetsvoorstel dat de centrumgemeente van de arbeidsmarktregio verplicht mee tekent. De vraag is welke arbeidsmarktregio's tekenen mee? Het doorstroompunt telt 2 arbeidsmarktregio's die in het geheel (AMR Drechtsteden) of deels (AMR Gorinchem) in de RMC-regio Zuid-Holland Zuid vallen. Voor de gemeente Hoeksche Waard geldt dat niet. Die gemeente valt wel binnen het doorstroompunt ZHZ, maar hoort tot de arbeidsmarktregio Rijnmond. Hoe gaan we daar mee om?

Voorstel:

- Momenteel wordt in opdracht van de ministeries van OCW en SZW een onderzoek uitgevoerd naar de gevolgen van de verschillen in regio-indeling. We wachten de uitkomsten van dat onderzoek af (verwacht begin 2024). Mogelijk volgt daaruit een voorstel dat aan de uitdagingen in ZHZ tegemoet komt.
- Mocht dit niet het geval zijn, dan ondertekent de gemeente Hoeksche Waard *namens* de arbeidsmarktregio Rotterdam-Rijnmond het regionaal programma vsv 2025-2029. De gemeente HW gaat namens AMR Rotterdam-Rijnmond deelnemen aan de stuurgroep vsv en het bestuurlijk overleg vsv.
- De arbeidsmarktregio's Drechtsteden en Gorinchem ondertekenen het regionaal programma vsv 2025-2029 en zijn vertegenwoordigd in de stuurgroep vsv en het bestuurlijk overleg vsv.

Versnippering en fragmentatie in het huidige aanbod

Het wetsvoorstel 'Van school naar duurzaam werk' verplicht de partijen te komen tot een gezamenlijke aanpak in de overstap van school naar werk voor verschillende kwetsbare groepen jongeren. Het 'vangnet' hoeft niet geheel opnieuw te worden ontworpen. Er is ook nu al veel geregeld voor deze doelgroepen en verschillende organisaties bieden ondersteuning aan deze jongeren. Zo krijgen jongeren die van het praktijkonderwijs of het voortgezet speciaal onderwijs nu ondersteuning van de diensten voor Werk en Inkomen, krijgen jongeren zonder startkwalificatie ondersteuning van consulenten Ivs of van de MatchMakers en ondersteunt bureau stage en werk jongeren van de entree-opleidingen van Da Vinci College en Yuverta. Er is echter wel sprake van versnippering. Er zijn veel loketten en organisaties bezig met jongeren. Dit versnipperde landschap maakt het onoverzichtelijk voor de jongeren en de werkgevers. De komst van een nieuw wettelijk kader kan een goede aanleiding zijn om ook naar het geheel te kijken vanuit het perspectief van deze kwetsbare jongeren. Met andere woorden: vullen we het bestaande vangnet aan, of verbeteren we het ook?

Voorstel:

- De opdracht zet nadrukkelijk in op een voorstel voor alle doelgroepen die in het wetsvoorstel worden genoemd: jongeren zonder startkwalificatie, jongeren met maximaal een mbo-2 opleiding, jongeren van het Pro en vso, jongeren met een niet-westerse migratieachtergrond en jongeren met een gezondheidsbeperking. Dit moet de integraliteit in de bestaande aanpakken bevorderen.

Ontwikkeling van de werkcentra

In het verlengde van het vorige vraagstuk wordt gewezen op de ontwikkeling van de werkcentra in de arbeidsmarktregio's. Het kabinet heeft in het coalitieakkoord de ambitie

uitgesproken om een arbeidsmarktinfrastructuur in te richten waar niemand verdwaalt en iedereen tijdig toegang krijgt: het werkcentrum. Bij dit loket kunnen zowel werkenden, werkzoekenden als werkgevers terecht met al hun arbeidsmarkt gerelateerde vragen. In het werkcentrum worden het regionale mobiliteitsteam, werkgeversservicepunt en leerwerkloket samengebracht. Hoe verhoudt deze ontwikkeling zich tot een sluitend vangnet voor de overstap van onderwijs naar werk?

Voorstel:

- De opdracht stelt de doelgroep/jongeren centraal. In de eerste plaats wordt onderzocht welk aanbod en werkwijze passend is bij de behoefte van deze groep. Uit onderzoek weten we dat een persoonlijke, ambulante en op maatwerk gerichte aanpak voor kwetsbare groepen noodzakelijk is. Het is daarom wel belangrijk de ontwikkeling van de werkcentra in de gaten te houden, maar niet centraal te stellen in de ontwikkeling van het vangnet. Structuur volgt op inhoud, zagezegd.

Woonplaats of vindplaats

De overstap van onderwijs naar werk betekent nauwe samenwerking tussen het onderwijs en het gemeentelijk domein. Welk uitgangspunt stellen we hierin centraal? De plaats waar de jongere woont (woonplaatsbeginsel) of de school waar de jongere onderwijs volgt (vindplaatsbeginsel)?

Voorstel:

- Zowel in de wetgeving over onderwijsdeelname en doorstroompunten als in de participatiewet is het woonplaatsbeginsel leidend. Jongeren die zonder startkwalificatie uitvallen vallen onder de zorgplicht van het doorstroompunt waar deze jongeren wonen. Ook voorzieningen die in het kader van de participatiewet worden ingezet (arbeidsmarktinstrumenten) kunnen alleen voor inwoners worden ingezet. Om niet in strijd te komen met de wetgeving wordt het woonplaatsbeginsel ook in de ontwikkeling van het vangnet centraal gesteld. Voor scholen betekent dit dat zij contact zullen hebben met meerdere gemeenten voor de overstap van onderwijs naar werk. Dit is ook nu al het geval.

Inhoud van het vangnet

In de Kamerbrief van 26 oktober 2023 Uitwerking Actieplan voorkomen voortijdig schoolverlaten en begeleiden naar een kansrijke toekomst geeft de minister een aantal duidelijke kaders mee waaraan het vangnet, en daarmee het nieuwe regionale vsv-programma 2025-2028, moet gaan voldoen.

Voorstel:

De opdracht neemt de kaders uit de Kamerbrief als uitgangspunt. De coördinatiegroep onderhoudt tijdens de uitvoering van de opdracht geregeld contact met het ministerie van OCW om aansluiting te houden bij de in ontwikkeling zijnde landelijke kaders voor de regionaal in te richten vangnetten.

Bijlage 2: Coördinatiegroep Van school naar duurzaam werk

De groep bereidt tactische en operationeel de veranderingen voor die het gevolg zullen zijn van de nieuwe wetgeving. Daarbij ligt de focus op de totstandkoming van het regionaal programma 2026-2029. De samenstelling van de groep is flexibel. Indien zinvol worden uit de coördinatiegroep kleinere werkgroepen gevormd. Deze kunnen zo nodig worden aangevuld met andere inhoudelijk betrokkenen. Besluitvorming over strategische en tactische producten van de coördinatiegroep vindt plaats via de Stuurgroep VSV in het Bestuurlijk Overleg VSV.

Bij de totstandkoming van het regiobeeld waren in een viertal sessies betrokken:

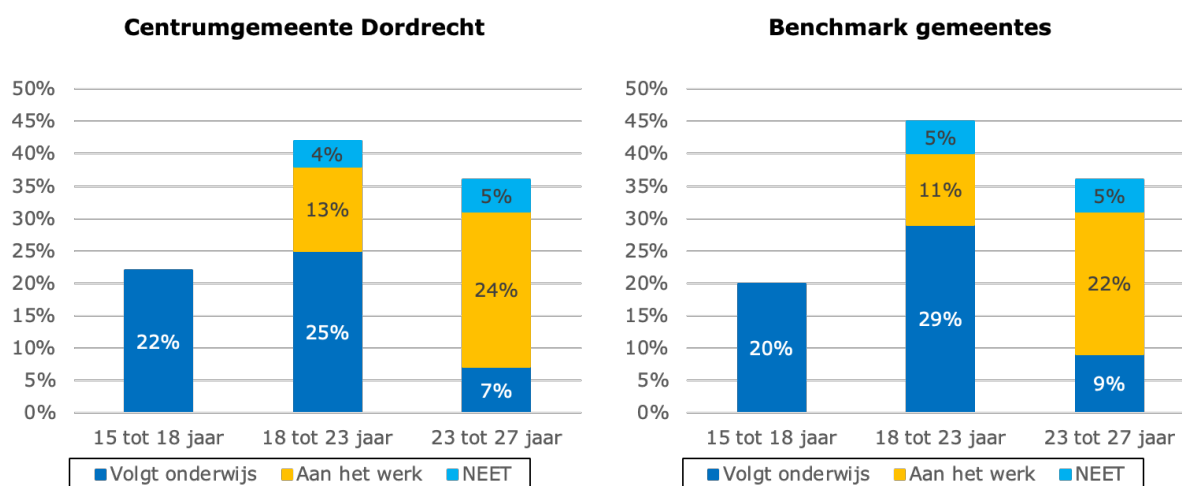
Mark Lenssen	projectleider, extern
Carla Oprel	DVC, regionaal programmaleider VSV 2020-2025
Elise Coomans	DVC, Domeinleider loopbaancentrum
Nikol Joosten	DVC, medewerker loopbaancentrum
Marjan Terweij	AOC Yuverta, opleidingsmanager
Janneke Hamers	Regiocoördinator PRO VSO Drechtsteden
Wendy van Dorssen	Regiocoördinator PRO VSO Gorinchem, jongerenloket Avres
Hans Bos	SWV Drechtsteden, beleidsmedewerker
Simone van Someren	SWV VO Hoeksche Waard, beleidsmedewerker
Judith Moret	SWV Munio, beleidsmedewerker
Marc Bevers	SDD, jongerendienstverlening
Truus Philipsen	SDD, beleidsmedewerker
Jeanette Giskes	Avres, beleidsmedewerker
Ilse Bruijstens	S-BB, regiocoördinator Drechtsteden en Gorinchem
Renata van Tilborgh	gemeente Hoeksche Waard, adviseur inburgering
Lieske Benamu	gemeente Dordrecht, senior beleidsadviseur
Reimke Willemze	DG&J, doorstroomcoördinator ZHZ
Zeynep Kücükgülmez	DG&J, beleidsadviseur voortijdig schoolverlaten
Nina Noordermeer	MEE Vivenz

Bijlage 3

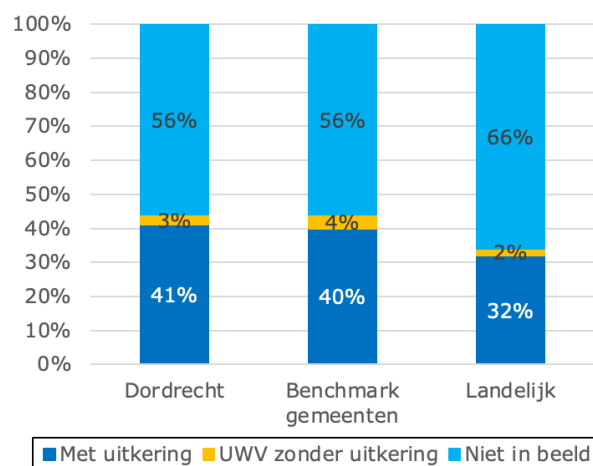
In deze bijlage geven we de belangrijkste resultaten van de LPBL analysetool op gemeenteniveau weer, welke nog niet in het hoofddocument zijn opgenomen.

We vergelijken hierbij de gemeenten met het landelijk gemiddelde, waarbij we de centrumgemeente Dordrecht specifiek vergelijken met de benchmark gemeenten die dezelfde kenmerken hebben als de gemeente Dordrecht. De benchmarkgemeenten zijn Helmond, Smallerland, Tilburg, Veendam, Venlo en Zandvoort. Deze gemeenten hebben een met Dordrecht vergelijkbaar percentage huishoudens met een minimuminkomen (11,2%- 11,5%; Dordrecht 11,4%). De stedelijkheid van deze gemeenten – benaderd door de indicator bevolkingsdichtheid - varieert van 5% tot 26% (Dordrecht 23%). Het VSV-percentage in Dordrecht is 3,2%; bij de benchmarkgemeenten is het VSV-percentage 2,8%.

NEET naar leeftijdscategorieën

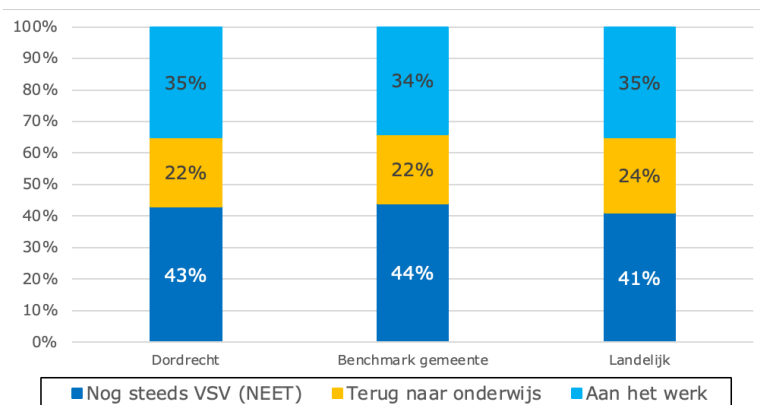

NEET in beeld

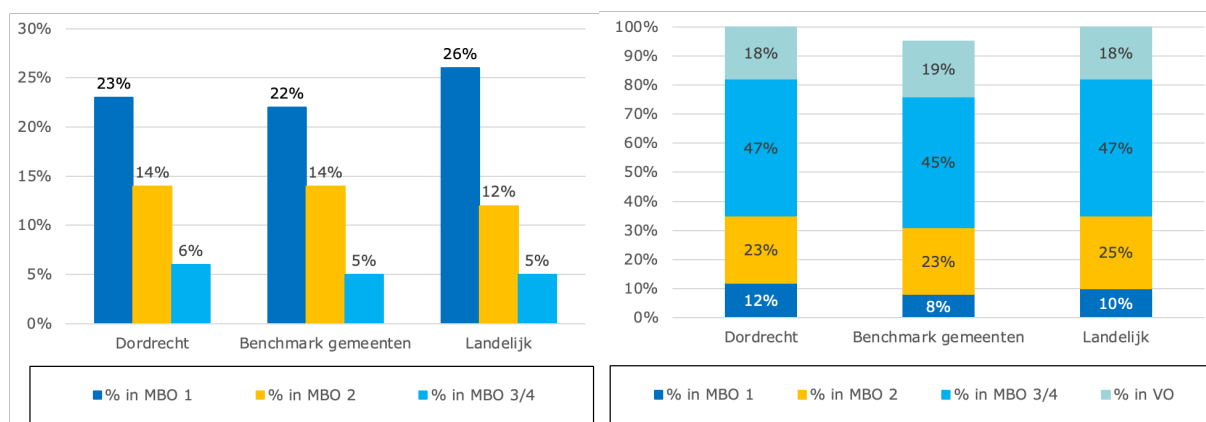

VSV

VSV na 1 jaar, gemiddelde over 5 jaar

VSV per schooltype

Voortijdig schoolverlaters

ONDERZOEK NAAR OORZAKEN VAN UITVAL

Inhoud

1. Synthese
2. Beschrijving
3. Hoe ontstaat voortijdig schoolverlaten?
4. De gevolgen van voortijdig schoolverlaten
5. Mogelijke oplossingen

Bijlage:
Onderzoeks-verantwoording

Zodra kinderen 4 jaar worden, starten zij hun schoolcarrière op de basisschool. Een diploma is dan nog ver weg, maar uiteindelijk verlaat iedereen school met een diploma om vervolgens een goede start op de arbeidsmarkt te kunnen maken. Tenminste, dat is de bedoeling. Toch is er elk schooljaar een groep jongeren die school zónder startkwalificatie (een diploma dat hen voldoende kansen geeft op de arbeidsmarkt) verlaat. Waarom vallen deze jongeren uit en wat had dit kunnen voorkomen? Die vraag staat centraal in dit onderzoek over voortijdig schoolverlaters.

1 Synthese

Op verzoek van het bestuurlijk overleg VSV/de stuurgroep VSV deden wij onderzoek naar voortijdig schoolverlaters. Voortijdig schoolverlaters zijn jongeren van 12 t/m 23 jaar die de school zonder startkwalificatie verlaten, dat wil zeggen zonder diploma dat hen voldoende kansen geeft op de arbeidsmarkt. In deze factsheet geven wij antwoord op de vraag waarom deze jongeren uitvallen en wat dit had kunnen voorkomen. Dit doen we op basis van literatuuronderzoek, interviews met professionals en gesprekken met tien voortijdig schoolverlaters (zie bijlage).

In de literatuur worden diverse signalen die kunnen wijzen op uitval onderkend. Onder andere spijbelen. Dit hoorden wij ook terug in de tien gesprekken met voortijdig schoolverlaters. Zeven van de tien voortijdig schoolverlaters verzuimden voorafgaand aan de uitval regelmatig. Alleen de voortijdig schoolverlaters die uitvielen omdat zij geen stageplek konden vinden, verzuimden niet (zie tabel 1).

In paragraaf 2 sommen wij de in literatuur meest genoemde oorzaken van uitval op. Hierbij maken wij een onderscheid naar school gerelateerde, arbeidsmarkt gerelateerde en leerling gerelateerde oorzaken:

1. een verkeerde opleidingskeuze (school gerelateerde oorzaak);
2. het schoolklimaat (school gerelateerde oorzaak);
3. geen stageplek kunnen vinden (school gerelateerde oorzaak);
4. kwaliteit van het onderwijs (school gerelateerde oorzaak);
5. "drempelloze doorstroom" van vmbo naar mbo (school gerelateerde oorzaak);
6. groenpluk (arbeidsmarkt gerelateerde oorzaak);
7. persoonlijke problemen (leerling gerelateerde oorzaak);
8. ouderbetrokkenheid (leerling gerelateerde oorzaak) én
9. multi-problematiek.

De uitval van de tien voortijdig schoolverlaters die wij ten behoeve van ons onderzoek spraken, kent grofweg vier oorzaken. Het merendeel worstelde met persoonlijke problemen. Daarbij leidde een gebrek aan betrokkenheid en/of begeleiding vanuit de school ook tot uitval. Twee voortijdig schoolverlaters konden geen stageplek vinden en twee voortijdig schoolverlaters kozen de verkeerde opleiding (zie tabel 2).

De overheid wil voortijdig schoolverlaten terugdringen. Dit omdat voortijdig schoolverlaten voor zowel de jongeren zelf als de maatschappij nadelige effecten heeft. Hierbij kan onder andere gedacht worden aan een zwakke positie op de arbeidsmarkt, een laag inkomen, een groot risico op sociale uitsluiting, een groter beroep op sociale voorzieningen en meer criminaliteit (zie paragraaf 3). Wij vroegen de voortijdig schoolverlaters naar hun huidige situatie.

Wat opvalt is dat het merendeel (erg) tevreden is over de huidige situatie. Weliswaar gaan zij niet meer naar school, maar de schoolverlaters zitten nu vaak beter in hun vel en hebben bijna allemaal werk (wat echter meestal niet voldoende oplevert om zelfstandig in hun levensonderhoud te voorzien; zij wonen vaak bij hun ouder(s) en/of ontvangen een bijstandsuitkering). Een aanzienlijk deel is van plan om op korte of lange termijn opnieuw een opleiding te starten en een startkwalificatie te bemachtigen (tabel 3).

In diverse onderzoeken worden *interventies* opgesomd die het voortijdig schoolverlaten kunnen verminderen (zie paragraaf 4). Met name het bieden van maatwerk komt steeds meer naar voren als belangrijke succesfactor. Enerzijds maatwerk in de manier waarop leerlingen een opleiding kunnen volgen (onderwijsaanbod flexibel afstemmen op de leerling). Anderzijds maatwerk in de begeleiding van leerlingen en het creëren van een betrokken én veeleisend schoolklimaat. Daarnaast wordt gewezen op het belang van leerlingen voldoende informeren over en begeleiden bij hun studiekeuze. Veel van de interventies zijn gericht op de scholen en niet op Leerplicht en Voortijdig Schoolverlaten (LVS). Wij vroegen tien voortijdig schoolverlaters naar hun ervaringen (tabel 4). De verbeterpunten die deze schoolverlaters noemen, sluiten goed aan op de in de literatuur genoemde *interventies* en zijn ook vooral gericht op de school. Ook de schoolverlaters benadrukken het belang van het tonen van betrokkenheid, leerlingbegeleiding en maatwerk (rekening houden met het verschil tussen leerlingen).

2 Beschrijving

Wat is voortijdig schoolverlaten?

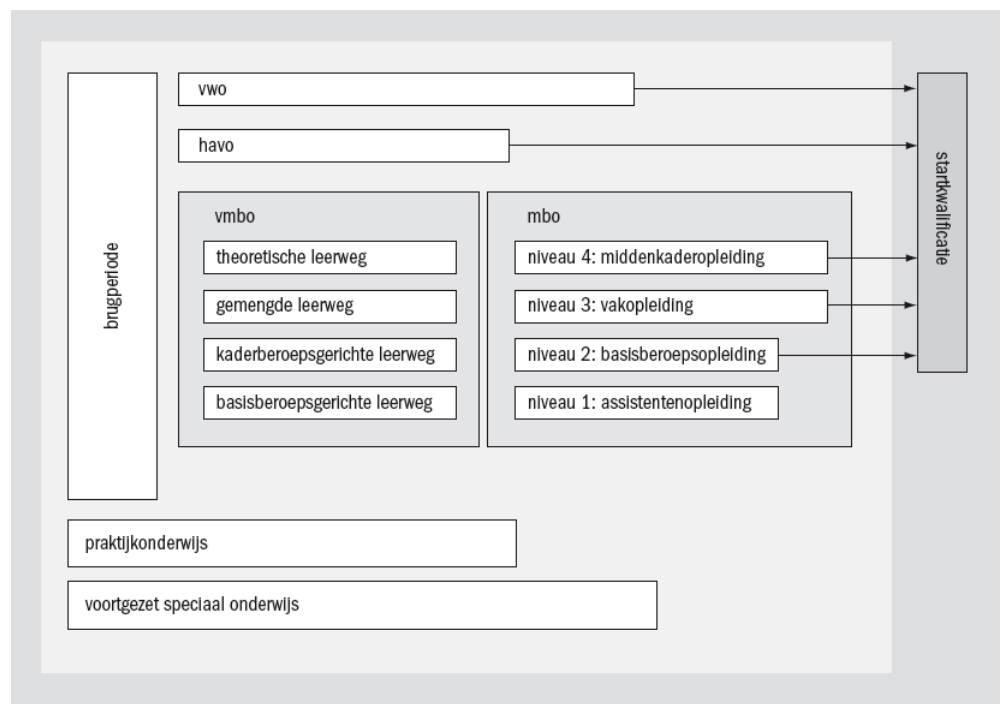
Als wij het hebben over 'voortijdig schoolverlaten', wat bedoelen wij dan precies? Voortijdig schoolverlaters zijn jongeren die de school verlaten zonder startkwalificatie; dat wil zeggen zonder diploma dat hen voldoende kansen geeft op de arbeidsmarkt. Een voortijdig schoolverlater kan gedefinieerd worden als een jongere van 12 t/m 23 jaar die het onderwijs heeft verlaten en niet tenminste een havo/vwo of mbo-opleiding niveau2 heeft behaald.

Waar vallen jongeren uit?

Het behalen van de startkwalificatie staat dus centraal. Deze kan via twee verschillende 'routes' worden behaald. Ofwel rechtstreeks via havo of vwo, ofwel via het vmbo en mbo (zie figuur 1)

Figuur 1 Routes naar een startkwalificatie

Bron: Herweijer (2008). Gestruikel voor de start. Sociaal en Cultureel Planbureau.

Toelichting: mbo niveau 1 ook wel de entreeopleiding (voor jongeren zonder een diploma van een vooropleiding), het praktijkonderwijs en het voortgezet speciaal onderwijs leiden niet tot een startkwalificatie.

Binnen deze 'routes' zijn er drie uitvalmomenten:

- uitval in het mbo;
- uitval in het voortgezet onderwijs (vmbo, havo, vwo);
- uitval bij de overgang tussen vmbo en mbo.

De meeste uitval vindt plaats in het mbo (zo'n twee derde van het totaal aantal voortijdig schoolverlaters) (Herweijer, 2008). Zowel op het voortgezet onderwijs (vmbo, havo en vwo) als ook op het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) komt voortijdig schoolverlaten relatief het meest voor op de lagere niveaus. In het voortgezet onderwijs is dit de basisberoepsgerichte leerweg (vmbo); in het mbo zijn dit niveau 1 (ookwel de entreeopleiding) en 2 (basisberoepsopleiding). Binnen het vmbo is de uitval extra groot onder de groep leerlingen die leerwegondersteuning krijgt. Dit gaat om zwakke leerlingen van wie na de basisschool wordt verwacht dat zij zonder extra steun niet in staat zijn een vmbo-diploma te halen.

Bij de overgang van het vmbo naar het mbo, kunnen jongeren ook uitvallen. Hierbij moet worden aangetekend dat de omvang van deze groep uitvallers minder groot is dan nogal eens wordt gedacht. Zo geeft Herweijer (2008) aan dat 94% van de vmbo-gediplomeerden direct aansluitend een opleiding in het mbo (of de havo) volgt. Veel vmbo-gediplomeerden stromen dus 'probleemloos' door naar het mbo. Dit komt overeen met de ervaring van de leerplichtconsulenten die wij spraken.

Jongere 5: Geen zin meer om door te leren (uitstroom overgang vmbo-mbo) In het kader van dit onderzoek hebben wij met tien voortijdig schoolverlaters gesproken.

Marieke (gefingerde naam) kampt al vanaf haar twaalfde jaar met depressies. Zij heeft weinig vrienden op school, spijsbelt regelmatig en wil eigenlijk zo snel mogelijk van school af. Daarom besluit zij om van de havo naar de mavo terug te zakken. Zonder dat zij hier veel moeite voor hoeft te doen, slaagt Marieke met mooie cijfers voor de mavo. Zij heeft geen zin meer om door te leren en wil na de zomervakantie een betaalde baan gaan zoeken. Uiteindelijk zit Marieke twee jaar bij haar moeder thuis op de bank. Sinds kort werkt Marieke, die inmiddels 20 jaar oud is, twee dagen per week in een winkel. Zij heeft het daar best naar haar zin. Ooit wil zij een diploma halen, maar voorlopig nog niet. Marieke weet nu nog niet wat zij wil.

"Als ik lekker in mijn vel zit, wil ik wel eens naar een vervolg opleiding gaan kijken."

De matchmakers hebben Marieke geholpen met een uitkeringsaanvraag en bij het zoeken naar werk. Af en toe neemt een matchmaker contact met Marieke op om te vragen hoe het met haar gaat.

"Een aardige vrouw. Zij belt zo nu en dan. Dan vraagt zij of ik eens naar een opleiding kan kijken. maar zij pusht niet."

Al met al is Marieke nu wel tevreden met haar leven.

Ook kunnen vmbo-leerlingen die nog géén diploma hebben, instromen in niveau 1 van het mbo; in de literatuur wordt dit ook wel aangeduid als de drempelloze instroom.¹ Door deze drempelloze instroom is er minder uitval in het vmbo. Echter, het uitvalmoment verplaatst zich naar het mbo, want op het mbo is het uitvalrisico van drempelloos ingestroomde leerlingen groter dan dat van leerlingen die wél hun vmbo-diploma hebben gehaald. Leerlingen die het vmbo-niveau al niet aan konden, komen zo toch in het mbo terecht en hebben daar vaker moeite om het niveau bij te benen. Zij hebben in de vooropleiding bijvoorbeeld te weinig lees- en rekenvaardigheden opgedaan. Een kwart van de leerlingen in het beroepsgerichte vmbo is niet in staat om hun leerboeken te lezen, zo blijkt uit onderzoek van Herweijer (2008).

Wij spraken tien voortijdig schoolverlaters. Twee van de tien schoolverlaters zijn zonder diploma in het mbo ingestroomd en vervolgens uitgevallen. Treffend is het verhaal van Jeroen (gefingerde naam).

¹leerlingen die kunnen bewijzen dat zij de eerste drie leerjaren van de havo of het vwo goed hebben doorlopen, kunnen vaak ook zonder diploma instromen in het mbo (niveaus 2, 3 en 4).

Jongere 8: "Ik had het idee dat docenten mij een last vonden en blij waren dat ik weg was."

Jeroen heeft ADD (Attention Deficit Disorder). Hij is sneller afgeleid, rusteloos en heeft een ander tijdsbesef. Door een gebrek aan concentratie en motivatie maakt hij het vmbo niet af. Toch kan Jeroen zonder vmbo-diploma drempelloos instromen in een BBL opleiding, een beroepsbegeleidende leerweg, wat inhoudt dat Jeroen tijdens zijn opleiding 3 tot 4 dagen werkt en 1 tot 2 dagen naar school gaat.

Hoewel hij gemotiveerd is, heeft Jeroen ook op het mbo moeite om zich te concentreren. Bovendien verlopen zijn stages moeizaam. Het lukt Jeroen niet om mee te komen in arbeidsritme en werktempo. Hierdoor wordt hij drie keer achter elkaar, binnen twee maanden na aanvang van zijn stage, ontslagen. Omdat Jeroen behoefte heeft aan meer begeleiding op zijn stageplek, vraagt hij de opleiding meerdere malen om een jobcoach. Deze heeft hij nooit gekregen.

Enkel dagen na zijn achttiende verjaardag wordt Jeroen voor de derde keer ontslagen. Om door te kunnen gaan met zijn BBL opleiding moet hij een opnieuw een stageplek vinden, zo laat school hem weten. Daarop besluit Jeroen te stoppen met de opleiding, zich uit te schrijven en een bijstandsuitkering aan te vragen.

"Er moest gewoon geld binnenkomen, ik kon niet op school of een stageplek wachten."

Na zijn uitschrijving, neemt de opleiding geen contact meer met Jeroen op. Hij heeft het idee dat de docenten hem lastig vonden en blij waren dat hij met de opleiding is gestopt. Inmiddels werkt Jeroen, na tussenkomst van de matchmakers, bij de gemeente op een beschutte werkplek. Op termijn wil Jeroen weer met een opleiding starten en een diploma halen, maar hij ziet er tegenop om weer naar school te gaan.

"Ik kan toch niet m'n hele leven op een beschutte werkplek blijven zitten?!?"

Wat zijn de signalen die kunnen wijzen uitval?

Een leerling valt meestal niet van het ene op het andere moment uit. Het is vaak het resultaat van een al langer moeizaam verlopende schoolloopbaan. In de literatuur worden diverse signalen onderkend die kunnen wijzen op mogelijke uitval. Onder andere spijbelen, zitten blijven, veel van school wisselen, orde-verstorend gedrag, crimineel gedrag, (te) hoge verwachtingen van de opleiding c.q. een (te) groot vertrouwen in het eigen kunnen, een sterke daling in welzijn en multi-problematiek.

Een belangrijk signaal dat kan wijzen op uitval is spijbelen, zo blijkt uit de literatuur. Dit hoorden wij ook terug van de voortijdig schoolverlaters die wij ten behoeve van ons onderzoek spraken. Zeven van de tien voortijdig schoolverlaters verzuimden voorafgaand aan de uitval regelmatig. Alleen de voortijdig schoolverlaters die uitvielen omdat zij geen stageplek konden vinden, verzuimden niet (zie ook paragraaf 3).

Tabel 1 Verzuim voortijdig schoolverlaters

naam jongere (gefingeerd)	opleiding	verzuim voorafgaand aan uitval
Teun (1)	mbo	ja
Casper (2)	mbo	nee
Karin (3)	mbo	ja
Anouk (4)	mbo	nee
Marieke (5)	mavo	ja
Denise (6)	mbo	ja
Daisy (7)	vmbo	ja
Jeroen (8)	mbo	nee
Marlies (9)	mbo	ja
Alex (10)	mbo	ja

Omdat verzuim een voorbode kan zijn van voortijdig schoolverlaten, zijn scholen en Leerplicht (LVS) hier zeer alert op. Wanneer een leerling niet in de les verschijnt, wordt gesproken van verzuim. Dit verzuim kan geoorloofd, wanneer de school toestemming heeft gegeven voor de afwezigheid (bijvoorbeeld bij ziekte) of ongeoorloofd zijn. De school moet het verzuim in een aantal gevallen doorgeven/melden aan de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO). Bijvoorbeeld wanneer de leerling in een periode van vier weken meer dan 16 uur ongeoorloofd afwezig is. Als een leerling zich ziekmeldt, maar de school hier haar twijfels bij heeft, moet dit ook worden doorgegeven/gemeld aan DUO. Ook wanneer een leerling is uitgevallen en een langere aaneengesloten periode niet naar school gaat, moet de school dit doorgeven aan DUO. DUO zal vervolgens Leerplicht (LVS) informeren.

Ook komt het voor dat een jongere zich lopende het schooljaar uitschrijft, zonder zich bij een andere opleiding in te schrijven. Met behulp van het leerlingvolgsysteem, krijgt LVS deze jongeren in beeld. In het leerlingvolgsysteem worden schoolinschrijvingen (DUO), gegevens over behaalde diploma's (DUO) en gegevens uit de Basis Registratie Persoonsgegevens (BRP) gekoppeld. Deze koppeling levert een lijst op van jongeren van 12 t/m 23 jaar, die niet staan ingeschreven bij een opleiding en ook geen startkwalificatie hebben. DUO rekent alle ingeschreven op 1 oktober van het schooljaar die één jaar later niet in het onderwijs zitten en geen startkwalificatie hebben als voortijdig schoolverlater. Door bovendien een koppeling te maken met Suwinet (inkomensgegevens), kan LVS nagaan of de jongeren een uitkering ontvangen of werken.

LVS reageert sneller op verzuimmeldingen dan op uitschrijvingen, aldus de teamleider. De afdeling krijgt elke dag nieuwe verzuimmeldingen binnen en neemt – in de regel – meteen contact op met de jongere (bellen, mailen of een huisbezoek) om te vragen wat er aan de hand is. Dit om voortijdig schooluitval te voorkomen. Een veel ingezette interventie op zo'n moment is om in samenspraak met school de leerling te bespreken in een multidisciplinair team op school, om te kijken hoe de leerling het best geholpen kan worden (bijvoorbeeld hulp bij zoeken naar een andere studie, hulp bij persoonlijke problemen of eventueel begeleiding richting werk of een ander maatschappelijk actieve bezigheid).

Jongeren die zich al hebben uitgeschreven op school krijgen binnen een maand een brief van de LVS. De praktijk leert dat jongeren meestal niet reageren op deze brief. In juni gaan de leerplichtconsulenten langs de deur (de zogenaamde zomeractie). Voortijdig schoolverlaters worden dan aangespoord om in september met een nieuwe opleiding te starten. Sommige jongeren zitten dan bijna al een jaar thuis. Daarom wil LVS meer naar de voorkant en eerder – wanneer jongeren nog op school staan ingeschreven – betrokken zijn, zodat meer jongeren beter worden bereikt en effectiever ondersteuning kan worden geboden. Voordat deze werkwijze in de hele regio wordt ingevoerd wil LVS het eerst 'uitproberen' met twee mbo's: het ROC Da Vinci College en het ROC Wellant College. Met hen zijn afspraken gemaakt.

Soorten voortijdig schoolverlaters

Eimers & Bekhuis (2006) onderscheiden in hun publicatie drie soorten voortijdig schoolverlaters:

- *de niet-kunners*: dit zijn jongeren die te maken hebben met factoren die het hen zeer moeilijk maken om onderwijs te volgen. Deze jongeren hebben niet het leervermogen om een startkwalificatie te halen.
- *de verhinderden*: deze jongeren hebben te maken met factoren die het hen zeer moeilijk maken om onderwijs te volgen. Zij hebben veel problemen (bijvoorbeeld gedragsproblemen), vaak ook buiten school (bijvoorbeeld problemen rond het gezin), en vallen daardoor uit.
- *de opstappers*: dit zijn leerlingen zonder (al te veel) risicofactoren die de school vaak vrij probleemloos hebben doorlopen. Ze zijn niet op basis van risicofactoren te herkennen en vallen in die zin dus niet op. Ze verlaten het onderwijs vanwege push- en pullfactoren die te maken hebben met school en/of de arbeidsmarkt.

De omvang van de groep klassieke risicoleerlingen (niet-kunners en verhinderden) is waarschijnlijk vrij stabiel. De omvang van de groep opstappers daarentegen is conjunctuurgevoelig. Hoe gunstiger de economische situatie en hoe meer vacatures, hoe groter de groep opstappers is die verleid wordt door pullfactoren van de arbeidsmarkt.

De leerplichtconsulenten en zorgcoördinator die wij spraken, gaven overigens aan dat het niet vaak voorkomt dat jongeren met school stoppen door pullfactoren van de arbeidsmarkt; pushfactoren van school komen vaker voor. In dit onderzoek spraken wij tien voortijdig schoolverlaters, waaronder Denise (gefingerde naam); een voorbeeld van een opstapper.

Jongere 6: "Ik was niet meer welkom"

Met een vmbo-diploma op zak, start Denise aan de mbo-opleiding Zorg & Welzijn (Beroeps Opleidende Leerweg). Vanaf dag één vindt zij die opleiding saai en te theoretisch. "Ik wil niet in de schoolbanken." Omdat zij school niet leuk vindt, gaat Denise spijbelen. School spreekt haar hier op aan en wijst een ambulante begeleider toe.

In een gesprek met de ambulant begeleider vertelt Denise dat zij niet gemotiveerd is omdat de opleiding voor haar veel te theoretisch is. Dit gesprek levert in de ogen van Denise weinig op. "Er gebeurde verder niks." Omdat Denise blijft aangeven dat zij niet gemotiveerd is, wordt zij aan het eind van het jaar met een negatief bindend studieadvies van school gestuurd. "Ik was niet meer welkom". Nadat Denise van school is gestuurd, heeft zij niks meer vernomen van school.

Zo'n anderhalf jaar zit Denise thuis en verdient wat bij met schoonmaakwerk. Omdat zij toch wat wil maken van haar leven, neemt Denise uiteindelijk zelf contact op met de matchmakers. Zij krijgt nu ondersteuning van de matchmakers en start in september met een Beroeps Begeleidende Leerweg opleiding Zorg & Welzijn. Hier ligt toch haar passie!

Invloed van de coronacrisis op voortijdig schoolverlaten

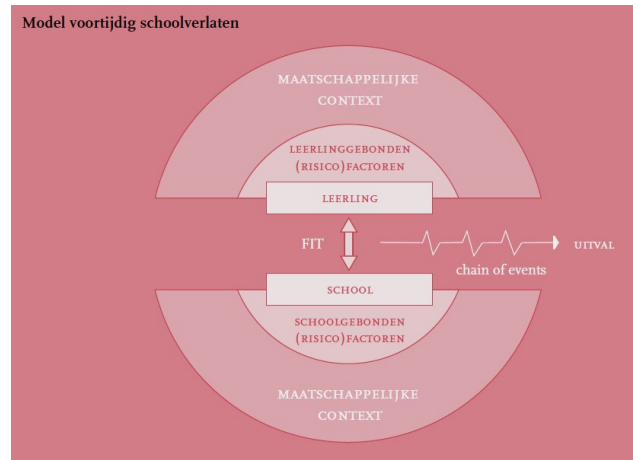
Begin 2020 kreeg Nederland te maken met de coronacrisis en bijbehorende maatregelen. Wat de gevolgen van de coronacrisis zijn voor het voortijdig schoolverlaten zal nog moeten blijken. Er spelen zowel bevorderende als belemmerende factoren. Enerzijds kan de coronacrisis leiden tot meer voortijdig schoolverlaten, omdat er minder stageplekken beschikbaar zijn, de leerlingen minder gemotiveerd raken en een deel van de leerlingen niet of nauwelijks bereikt wordt met online onderwijs. Anderzijds kan een eventuele economische crisis leiden tot minder voortijdig schoolverlaten, doordat er minder werk beschikbaar is voor jongeren zonder startkwalificatie ('minder groenpluk'). Jongeren zullen hun kansen op de arbeidsmarkt met een startkwalificatie willen vergroten.

3. Hoe ontstaat voortijdig schoolverlaten?

'Fit' tussen leerling en school

Voortijdig schoolverlaten ontstaat niet van het ene op het andere moment. Er gaat meestal een heel proces aan vooraf waarin vaak meerdere factoren en zogenaamde ('stressful') 'life events' gebeuren. De aanwezigheid van risicofactoren vergroot de kans op uitval daarbij. Eimers & Bekhuis (2006) geven dit visueel weer in hun Model Voortijdig Schoolverlaten (figuur 2).

Figuur 2: Model Voortijdig Schoolverlaten (Eimers & Bekhuis, 2006)

Bron: Eimers & Bekhuis (2006). Vroeg is nog niet voortijdig. Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt.

Eimers & Bekhuis benadrukken het belang van een goede 'fit' tussen leerling en school. Leerling en school moeten goed op elkaar afgestemd zijn. Leerlingen moeten zich thuis voelen op school, hier goed kunnen meekomen en zich goed kunnen ontwikkelen. In hoeverre dat lukt is mede afhankelijk van risicofactoren die enerzijds liggen op het gebied van de leerling en zijn of haar omgeving en anderzijds op het gebied van de school. Deze risicofactoren worden weer beïnvloed door de maatschappelijke context. De 'fit' tussen leerling en school is voortdurend in beweging, omdat er gedurende de schoolloopbaan allerlei gebeurtenissen plaatsvinden die de 'fit' in gevaar kunnen brengen. Dit kunnen ingrijpende 'life events' zijn die zorgen voor een abrupt schoolverlaten, maar ook ogenschijnlijk kleine gebeurtenissen; een opvolging van kleine gebeurtenissen kan uiteindelijk ook leiden tot voortijdig schoolverlaten.

Samengevat, uit het literatuuronderzoek komt naar voren dat school en leerling op elkaar afgestemd moeten zijn (de 'fit' tussen beiden) en dat ingrijpende life-events, maar ook ogenschijnlijk kleine gebeurtenissen voor voortijdig schoolverlaten kunnen zorgen (geleidelijk of abrupt). Uit de gesprekken die wij met voortijdig schoolverlaters voerden, blijkt dit ook. Illustratief is het verhaal van Alex die in een 'foute' relatie zat.

Jongere 10: "Ik zat in een foute relatie"

Met een vmbo-diploma op zak start Alex (gefingerde naam) op het mbo. Dat gaat goed totdat hij gaat samenwonen met zijn toenmalige vriendin. Zij gebruikt drugs en Alex doet hier aan mee. Alex krijgt last van depressies en paniekaanvallen. Hij meldt zich vaak ziek en spijbelt veel. Leerplicht wordt ingeschakeld en er volgt een gesprek met zijn mentor en de leerplichtconsulent. In dit gesprek verzwijgt Alex de paniekaanvallen en het druggebruik. Wel worden er afspraken gemaakt over het spijbelen. Het lukt Alex echter niet om zich aan deze afspraken te houden. Hierop besluit de school Alex uit te schrijven. Alex begrijpt dit besluit wel.

"Ik dacht zelf ook dat dit niet meer te redden was."

Vervolgens gaat Alex aan het werk. Hij heeft allerlei baantjes, maar nergens houdt hij het lang vol. Ook op zijn werk krijgt Alex namelijk regelmatig een paniekaanval. Uiteindelijk ziet hij in dat dit zo niet langer kan. Alex beëindigt zijn 'foute' relatie en het lukt hem om op eigen kracht te stoppen met drugs. Met frisse moed start Alex op twintigjarige leeftijd aan een nieuwe opleiding. Toch krijgt hij na verloop van tijd weer last van paniekaanvallen. Regelmatig meldt Alex zich ziek. Zijn mentor spreekt hem hierop aan. Dit keer is Alex wél open over zijn paniekaanvallen. Hoewel Alex daarna de lessen op een aparte locatie mag volgen, blijven de paniekaanvallen hem parten spelen. School vindt het beter dat Alex een tussenjaar neemt om aan zichzelf te werken en schrijft hem voor de tweede keer uit. Alex zoekt hierop hulp bij een instelling gespecialiseerd in de behandeling van psychiatrische problemen. Ook neemt hij contact op met de matchmakers.

Inmiddels gaat het iets beter met Alex. Hij heeft een uitkering en doet begeleid werk (participatieplek/beschutte werkplek). Hij wil graag een nieuwe opleiding gaan doen, maar vindt zich nu nog niet sterk genoeg om aankomende september al te starten.

"Ik ben nog niet waar ik zou willen zijn."

Risicogroepen

In de literatuur worden een aantal groepen benoemd waarbij de kans op uitval relatief groot is. Hierbij kan gedacht worden aan:

- leerlingen die opgroeien in een eenoudergezin;
- leerlingen met laagopgeleide ouders;
- leerlingen met ouders die geen betaald werk hebben;
- leerlingen met een niet-westerse migratieachtergrond²;

² Hierbij tekenen wij aan dat uit de doorgenomen literatuur niet duidelijk wordt of dit kenmerk (de niet-westerse migratieachtergrond) als zelfstandige factor de relatief grotere kans op uitval kan verklaren, of dat dit kenmerk vooral samenhangt met achterliggende kenmerken zoals een laag opleidingsniveau van ouders en de achterstand waarmee deze leerlingen van de basisschool afkomen (lager startniveau in het voortgezet onderwijs).

- leerlingen woonachtig in achterstandswijken in de grote steden (verstedelijkt leefmilieu). Hierbij spelen onderliggende factoren een belangrijke rol. Zoals het prestatieniveau van de leerling bij aanvang van het voortgezet onderwijs³ en problemen buiten het onderwijs in de thuissituatie of leefmilieu.

In recent onderzoek van U-can-Act (2020) wordt gesteld dat het identificeren van risicogroepen op zich waardevol is, maar weinig houvast biedt voor het bijsturen van jongeren die dreigen uit te vallen. Daarvoor is praktische kennis nodig over factoren die van direct belang zijn bij voortijdig schoolverlaten én beïnvloedbaar zijn door betrokkenen/school/leerplicht (zo is sociaal-economische status bijvoorbeeld niet beïnvloedbaar, maar de hoeveelheid motivatie voor school wel).

In het U-can-Act onderzoek worden een aantal van deze beïnvloedbare factoren opgesomd:

- intrinsieke motivatie van de leerling;
- autonomie (de regie en beslissingen bij de leerling laten);
- gevoel van verbondenheid met anderen (in het bijzonder met de leerlingbegeleider);
- gevoel van competentie;
- binding aan de school/opleiding;
- tijd/energie investeren in de opleiding (commitment);
- verwachtingen ten aanzien van het eigen studiesucces.

Wanneer een leerling een warme band heeft met een begeleider (van school) en zelf sturing aan z'n leven mag geven door zelf beslissingen te maken (autonomie), leidt dit tot een hogere intrinsieke motivatie en een sterkere binding aan school/opleiding. Dit leidt weer tot betere schoolprestaties, een lagere kans op schooluitval en een hoger welzijn.

Jongeren voelen zich verbonden met hun school/opleiding wanneer ze het gevoel hebben dat de opleiding aansluit op hun interesses, capaciteiten en doelen. De leerling hoeft zich niet te schikken naar de standaard structuur/werkwijze van de opleiding, maar het onderwijs past zich aan de behoeften van de individuele leerling aan. Een sterke binding met school zorgt er vaak voor dat jongeren ook bereid zijn er tijd en energie in te steken (commitment).

Een belangrijke noot hierbij is dat er een grens zit aan het stimuleren van de binding met school als de opleiding te weinig aansluit bij de interesses, capaciteiten en doelen van de leerling. In dat geval is het de vraag in hoeverre het wenselijk is om te blijven inzetten op het stimuleren van de binding en of het niet wenselijker is om uit te kijken naar een andere opleiding of omgeving die beter past bij de leerling. Op korte termijn betekent dit dan mogelijk uitval, maar op de langer termijn leidt het waarschijnlijk tot succes.

Oorzaken van uitval

Uit de literatuur blijkt dat voortijdig schoolverlaters zelf als belangrijkste reden voor hun uitval aangeven dat hun huidige opleiding tegenviel/dat zij een andere opleiding willen gaan volgen of dat het schoolklimaat hen tegenviel. Zij zoeken de redenen dus vooral buiten zichzelf. Zo blijkt bijvoorbeeld uit onderzoek van het Research Centrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (2018) dat de helft van de voortijdig schoolverlaters een school-gerelateerde reden als belangrijkste uitvalreden noemt. Op afstand volgen gezondheidsproblemen (22%), een lonkende arbeidsmarkt (11%) en tot slot persoonlijke problemen (8%).

De in de literatuur meest genoemde oorzaken van uitval sommen wij hieronder op. Hierbij maken wij een onderscheid naar school gerelateerde, arbeidsmarkt gerelateerde en leerling gerelateerde oorzaken.

1. School gerelateerde oorzaken: een verkeerde opleidingskeuze

Deze reden staat met stip op nummer één van uitvalredenen. Jongeren die om deze reden uitvallen, hadden vooraf een andere verwachting van de opleiding. De opleiding valt hen tegen. Daardoor verdwijnt hun motivatie en stoppen deze jongeren met de opleiding. Overigens vaak met de intentie om daarna met een andere opleiding te starten. Dit doen zij uiteindelijk echter lang niet allemaal.

³ Leerlingen met een lage Cito-toetsscore en/of laag schooladvies van de basisschool missen vaak de basisvaardigheden op het gebied van taal en rekenen. Zij krijgen het daardoor op het voortgezet onderwijs zwaar en lopen een grote kans op uitval.

Dit komt doordat:

- zij niet weten welke opleiding zij kunnen/willen gaan volgen (gebrek aan informatie over studiemogelijkheden);
- zij geen geschikte school/leerplaats kunnen vinden;
- zij meestal moeten wachten met een nieuwe opleiding tot de start van het nieuwe schooljaar. In de tussentijd gaan zij vaak werken. In eerste instantie tijdelijk, maareen deel van de jongeren keert uiteindelijk niet terug in de schoolbanken.

2. School gerelateerde oorzaken: het schoolklimaat

Leerlingen die deze reden noemen, voelen zich vaak in de steek gelaten door school. Ze ervaren een gebrek aan interesse en ondersteuning vanuit de school. Leerlingen die gepest werden, vonden dat de school daar te weinig tegen deed. Leerlingen die vaak spijbelden vonden dat de school daar laks op reageerde en weinig tegen probeerde te doen.

Jongere 1: "Ik ging weken niet naar school, maar dit werd niet opgemerkt."

September 2018 start Teun (gefingerde naam), op zestienjarige leeftijd, aan een mbo opleiding. De opleiding valt hem tegen. Hij is ontevreden over de kwaliteit van het onderwijs en heeft het gevoel er weinig nieuws te leren. Teun zit niet lekker in zijn vel en spijbelt regelmatig. Hoewel Teun regelmatig langdurig niet op school verschijnt, spreekt de school hem hier niet op aan. De docenten communiceren niet met de leerlingen of met elkaar en tonen geen betrokkenheid bij de leerlingen, aldus Teun.

Begin 2019 laat Teun de school weten dat hij zich wil uitschrijven. Hij wordt namelijk 14 weken opgenomen in een kliniek voor de behandeling van zijn psychische problemen. Een gesprek met de zorgcoördinator volgt. School weigert Teun uit te schrijven en plaats de leerling in een 'klas' van mensen die door ziekte absent zijn.

Na de behandeling in de kliniek zit Teun van half 2019 tot eind 2020 thuis bij zijn ouders op de bank. Hoewel Teun niet meer naar school gaat, benadert Leerplicht (LVS) hem niet.

Inmiddels werkt Teun een aantal uur per week als pizzabezorger. Hij wil in september met een nieuwe opleiding starten. Teun heeft één belangrijke tip voor onderwijsinstellingen: "Luister naar leerlingen en toon meer betrokkenheid!".

3. School gerelateerde oorzaken: geen stageplek kunnen vinden

Twee procent van de voortijdig schoolverlaters noemt dit als belangrijkste uitvalreden, zo blijkt uit het onderzoek van het ROA.

Jongere 2: de opleiding automonteur

Casper (gefingerde naam) doet de Beroeps Begeleidende Leerweg opleiding automonteur (mbo). Dit houdt in dat hij af en toe naar school gaat, maar het vak vooral op de werkvloer moet leren. Daarom loopt hij ook stage bij een garagebedrijf. Februari 2020 wordt het eerste officiële coronageval in Nederland vastgesteld en maart van dat jaar kondigt de overheid een aantal vergaande maatregelen aan. Omdat er minder mensen tegelijk op de werkvloer mogen zijn, moet Casper weg bij het garagebedrijf waar hij stage loopt. Casper gaat op zoek naar een nieuwe stageplek. Hij benadert een aantal garagebedrijven, maar krijgt geen reactie of wordt afgewezen. Omdat een stageplek een voorwaarde voor inschrijving is, wordt Casper uitgeschreven van de BBL opleiding.

Inmiddels zit Casper al 6 maanden thuis. Af en toe werkt hij voor het klusbedrijf van zijn vader. Verder doet hij weinig.

Jongere 4: de kappersopleiding

Omdat Anouk (gefingerde naam) een goed diploma wil halen, begint zij op haar achttiende met de BOL kappersopleiding (mbo). Anouk vindt de kappersopleiding heel leuk. "De leraren zijn goed en de opleiding is heel praktisch. Het voelde niet echt als school."

Na een jaar moet Anouk stoppen met de opleiding; zij is zwanger. Na haar zwangerschap wil Anouk de kappersopleiding opnieuw oppakken. Echter, inmiddels is het eerste officiële coronageval in Nederland vastgesteld en heeft de overheid een aantal vergaande maatregelen aangekondigd. Hierdoor hebben de kappers het zwaar. Het lukt Anouk niet om een stageplek te vinden. Zij kaart dit aan bij de opleiding, maar deze helpen haar niet. Omdat Anouk zonder stageplek niet verder kan met de opleiding, schrijft zij zich begin 2021 uit. Anouk is niet de enige, ook andere leerlingen zijn gestopt met de kappersopleiding omdat zij geen stageplek kunnen vinden.

Nu woont Anouk bij haar ouders. Zij zit veel binnen, heeft weinig sociale contacten en is eenzaam. Anouk heeft – naar eigen zeggen – geen vrienden, geen goed diploma, geen werk, geen inkomen en geen toekomstperspectief.

4. School gerelateerde oorzaken: kwaliteit van het onderwijs

Uit rapportages van de Onderwijsinspectie blijkt dat scholen met hoge uitval minder goed scoren op kwaliteitszorg, leerstofaanbod, kwaliteit van het pedagogisch-didactisch handelen van leraren, het onderwijsleerklimaat en de begeleiding van leerlingen met specifieke behoeften.

5. School gerelateerde oorzaken: drempelloze doorstroom van vmbo naar mbo

Leerlingen die het vmbo-niveau al niet aan kunnen, kunnen toch (zonder vmbo-diploma) instromen in (de lagere niveaus van) het mbo. Deze leerlingen hebben vervolgens een grotere kans op uitval in het mbo, omdat voor veel van hen het mbo-niveau te hoog gegrepen is.

6. Arbeidsmarkt gerelateerde oorzaken: groenpluk

Nog tijdens hun opleiding krijgen leerlingen soms een baan aangeboden, bijvoorbeeld op hun stageplek. Leerlingen die het werken leuker vinden, worden zo verleid om met school te stoppen. Dit komt vooral voor in goede economische tijden. Overigens is deze reden niet zo vaak de belangrijkste reden als weleens wordt gedacht. Meestal speelt er tegelijkertijd ook een andere factor, zoals bijvoorbeeld financiële problemen/noodzaak om te gaan werken, onvrede over het schoolklimaat, gebrek aan binding met school/docenten et cetera.

7. Leerling gerelateerde oorzaken: persoonlijke problemen

Hierbij kan gedacht worden aan: mantelzorg/zorg voor kinderen, zwangerschap, financiële problemen, gezondheidsklachten, verslaving, relatieproblemen et cetera.

Het merendeel van de voortijdig schoolverlaters die wij spraken, worstelt met persoonlijke problemen. Onder andere depressie, een angststoornis, anorexia, verslaving aan verdovende middelen (drugs, medicijnen), ADD, PTSS en reuma. Zonder uitzondering hebben deze problemen bijgedragen aan hun voortijdig schoolverlaten. De meeste jongeren hebben, na verloop van tijd, hulp gezocht. Drie jongeren zijn voor een aantal weken opgenomen in een kliniek. Ook dit kan tot uitval leiden.

Jongere 3: "Het was fijn om te merken, dat zij mij niet loslieten."

Na de mavo begint Karin (gefingerde naam) aan een mbo opleiding. De eerste twee jaren verlopen vlekkeloos, in het derde jaar begint Karin zich steeds vaker ziek te melden. Karin is vaak erg moe. Het valt de studieloopbaanbegeleider op dat Karin steeds dunner wordt, maar deze vindt het moeilijk om hier navraag naar te doen. Karin blijkt anorexia te hebben, maar verzwijgt dit. Zij doet alsof alles goed gaat. "Ik was bezig met een toekomst op te bouwen en vond een opleiding belangrijker."

Uiteindelijk moet Karin van haar ouders in behandeling. Het behandeltraject is vijf dagen per week en duurt 8 maanden. Dit betekent dus dat Karin moet stoppen met haar opleiding. Zij vindt dit erg moeilijk en jammer. School reageert adequaat op het – voor hen – onverwachtse nieuws en denkt mee over hoe Karin, na de behandeling, haar opleiding weer kan oppakken.

Karin schrijft zich uit van de opleiding, gaat in behandeling, maar blijft in contact met haar studieloopbaanbegeleider. "Het was fijn om te merken, dat zij mij niet loslieten." Nadat Karin klaar is met het behandeltraject, gaat zij voor twee dagen per week werken in een verzorgingshuis. Met haar studieloopbaanbegeleider heeft Karin afgesproken dat zij in september haar opleiding weer oppakt.

Karin is tevreden over de opleiding en het handelen van de studieloopbaanbegeleider.

8. Leerling gerelateerde oorzaken: ouderbetrokkenheid

Als ouders niet of nauwelijks betrokkenheid en interesse tonen in de opleiding van hun kind, neemt de kans op voortijdig schoolverlaten toe.

9. Multi-problematiek

De kans op voortijdig schoolverlaten neemt aanzienlijk toe wanneer jongeren te maken hebben met meerdere risicofactoren/problemen tegelijkertijd. Dit effect speelt met name op het mbo (wat minder op het voortgezet onderwijs). Zo blijkt uit CBS onderzoek uit 2020 dat het percentage uitvallers op het mbo oploopt van 5% onder degenen met hooguit één risicofactor /probleem tot wel 25% onder degenen met vijf of meer risicofactoren/problemen. Ook in andere onderzoeken wordt gewezen op dit effect van multi-problematiek (cumulatie van factoren).

De uitval van de tien voortijdig schoolverlaters die wij spraken, kent grofweg vier oorzaken. Het merendeel van hen, worstelde met persoonlijke problemen. Daarbij heeft het ervaren gebrek aan maatwerk, betrokkenheid en begeleiding vanuit de school, ook tot uitval geleid (schoolklimaat). Twee voortijdig schoolverlaters konden geen stageplek vinden en twee voortijdig schoolverlaters kozen de verkeerde opleiding (tabel 2).

Naast de voortijdig schoolverlater spraken wij ook met twee consultants LVS. Zij spreken dagelijks met voortijdig schoolverlaters en hebben dus een goed beeld van de belangrijkste oorzaken van uitval. Dit zijn achtereenvolgens:

- een verkeerde opleidingskeuze;
- persoonlijke problemen;
- een beperkt leervermogen (behalen startkwalificatie ligt realistisch gezien niet binnen de mogelijkheden).

Tabel 2 Oorzaken uitval voortijdig schoolverlaters

naam jongere (gefingerd)	opleiding	oorzaak uitval
Teun (1)	mbo	- persoonlijke problemen: agressie, depressie, angst - schoolklimaat: gebrek aan betrokkenheid en maatwerk
Casper (2)	mbo	- geen stageplek kunnen vinden
Karin (3)	mbo	- persoonlijke problemen: anorexia
Anouk (4)	mbo	- geen stageplek en kinderopvang kunnen vinden - schoolklimaat: te weinig maatwerk en begeleiding
Marieke (5)	mavo	- opleidingskeuze: Marieke weet niet welke opleiding zij wil doen - persoonlijke problemen: depressie - schoolklimaat: gebrek aan betrokkenheid/begeleiding bij haar persoonlijke problemen
Denise (6)	mbo	- gebrek aan motivatie - verkeerde opleidingskeuze: de opleiding bleek te theoretisch - schoolklimaat: slechte begeleiding en communicatie/informatie
Daisy (7)	vmbo	- persoonlijke problemen: depressie, slecht kunnen concentreren, niet gemotiveerd, ruzie en drugsgebruik. - schoolklimaat: gebrek aan betrokkenheid en begeleiding
Jeroen (8)	mbo	- persoonlijke problemen: Attention Deficit Disorder (ADD) - drempelloze doorstroom van vmbo naar mbo - schoolklimaat: gebrek aan betrokkenheid en begeleiding
Marlies (9)	mbo	- persoonlijke problemen: reuma en psychische klachten - verkeerde opleidingskeuze: door haar reuma kon Marlies het stagelopen fysiek niet aan - schoolklimaat: te weinig betrokkenheid en maatwerk
Alex (10)	mbo	- persoonlijke problemen: paniekaanvallen, drugsgebruik depressie - schoolklimaat: te weinig betrokkenheid, begeleiding en maatwerk

4. De gevolgen van voortijdig schoolverlaten

Alle inzet op het terugdringen van voortijdig schoolverlaten komt vanuit de gedachte dat uitval voor zowel de jongeren zelf (individueel niveau) als ook voor de maatschappij veel nadelige effecten heeft. Nadelige effecten op individueel niveau zijn onder andere een zwakke positie op de arbeidsmarkt, baanonzekerheid, een laag inkomen, een groot risico op sociale uitsluiting, een slechtere gezondheid en een grotere kans om in de criminaliteit terecht te komen. Nadelige effecten op maatschappelijk niveau zijn onder andere hogere kosten vanwege een groter beroep op sociale voorzieningen en meer criminaliteit.⁴ Zolang de economie goed draait, spelen bovenstaande nadelige effecten minder sterk, maar in economisch slechtere tijden hebben voortijdig schoolverlaters een zeer kwetsbare positie op de arbeidsmarkt. Zij verliezen vaak als eerste hun baan en/of komen moeilijker aan een (nieuwe) baan.

Opleidingswisselaars en opleidingsstakers

Niet alle voortijdig schoolverlaters gaan voor altijd zonder startkwalificatie door het leven. Een deel van hen kan worden aangeduid als 'opleidingswisselaars' (in tegenstelling tot 'opleidingsstakers'). Zij stoppen dan wel met hun opleiding, maar beginnen in hetzelfde of het volgende schooljaar weer aan een nieuwe opleiding en behalen alsnog die startkwalificatie. Belangrijk om te beseffen is dus dat de nadelige effecten van voortijdig schoolverlaters voornamelijk gelden voor groep opleidingsstakers.

⁴ Overigens is niet bekend wat het causale verband is tussen voortijdig schoolverlaten en criminaliteit. Leidt voortijdig schoolverlaten tot crimineel gedrag of leidt crimineel gedrag tot voortijdig schoolverlaten? Waarschijnlijk heeft de uitvalreden hier ook een invloed en speelt criminaliteit nauwelijks bij de opstappers (die vaak een betaalde baan vinden) en vooral bij degenen bij wie de schooluitval een onderdeel is van een breder patroon van (gedrags)problemen.

Wij vroegen de voortijdig schoolverlaters naar hun huidige situatie (tabel 3). Wat opvalt is dat het merendeel (erg) tevreden is over de huidige situatie. Weliswaar gaan zij niet meer naar school, maar de schoolverlaters zitten nu vaak beter in hun vel en hebben werk; twee voortijdig schoolverlaters doen schoonmaakwerk en drie voortijdig schoolverlaters hebben via of bij de gemeente (begeleid) werk gevonden. Het werk levert voor de meesten niet voldoende op om zelfstandig in hun levensonderhoud te voorzien; de meesten wonen dan ook bij hun ouder(s) thuis en/of krijgen een (aanvullende) bijstandsuitkering.

De voortijdig schoolverlaters die *niet* tevreden zijn over hun huidige situatie missen toekomstperspectief, hebben het gevoel in de wachtstand te staan of zijn nog niet waar zij zouden willen zijn.

Tabel 3 huidige situatie voortijdig schoolverlaters

naam jongere (gefingeerd)	soort	huidige situatie	waardering voor huidige situatie
Teun (1)	mbo	Woont bij zijn ouders en werkt nu een aantal uur per week als pizzabezorger.	Teun is tevreden over de huidige situatie (hij geeft zijn leven nu een rapportcijfer 7). Volgend schooljaar wil hij met een nieuwe mbo-opleiding starten. Hij weet al welke.
Casper (2)	mbo	Woont bij zijn ouders. Af en toe werkt Casper voor het klusbedrijf van zijn vader. Verder doet hij weinig.	Casper is niet zo tevreden met zijn huidige situatie. Hij wil graag door met z'n opleiding, maar staat noodgedwongen in de wachtstand door gebrek aan een stageplaats.
Karin (3)	mbo	Woont bij haar ouders. Zit nog één dag per week in behandeling en werkt daarnaast in een verzorgingshuis.	Karin is ontevreden over de huidige situatie (zij geeft haar leven nu een rapportcijfer 5). Karin heeft het gevoel heeft dat zij in de wachtstand staat. Ik ben een jonge vrouw van 20, maar doe eigenlijk niks."
Anouk (4)	mbo	Woont bij haar ouders. Anouk zit hele dagen thuis en heeft geen werk.	Anouk is ontevreden over de huidige situatie (zij geeft haar leven nu een rapportcijfer 6). Zij zit veel binnen, heeft weinig sociale contacten en is eenzaam. Ze wil heel graag verder met haar opleiding en hoopt snel een stageplek en kinderopvang te vinden.
Marieke (5)	mavo	Woont nu bij haar moeder. Marieke werkt twee dagen per week in een winkel.	Marieke is tevreden over de huidige situatie (zij geeft haar leven nu een rapportcijfer 7 of een 8). Zij heeft het best naar haar zin in de winkel waar zij werkt. "Ik zit nu iets beter in mijn vel." Misschien dat ze ooit nog een opleiding gaat doen, maar voorlopig niet. Ze weet ook niet welke opleiding bij haar zou passen.
Denise (6)	mbo	Woont bij haar moeder thuis. Doet een aantal uur per week schoonmaakwerk.	Denise is enigszins tevreden over de huidige situatie (zij geeft haar leven nu een rapportcijfer 6). Denise wil nog wel iets bereiken. "Een diploma halen en een baantje vinden waarin ik het fijn heb."
Daisy (7)	vmbo	Woont samen met haar vriend en doet 40 uur per week schoonmaakwerk.	Daisy is erg tevreden over de huidige situatie (zij geeft haar leven nu een rapportcijfer 8 of 9). Het werkende leven bevalt Daisy goed. "Ik kan mijn eigen ding doen." Maar een opleiding is wel een aanvulling, dus als Daisy een leuke opleiding kan vinden, wil zij die gaan doen.

Vervolg tabel 3

huidige situatie voortijdig schoolverlaters

Jeroen (8)	mbo	Werkt bij de gemeente op een beschutte werkplek	Jeroen is erg tevreden over de huidige situatie (hij geeft zijn leven nu een rapportcijfer 10). Hij heeft het goed naar zijn zin zo met z'n werk. Wel vindt hij dat hij op termijn weer een opleiding moet gaan doen, maar ziet daar erg tegenop, omdat het schoolklimaat hem niet past. "Ik kan toch niet m'n hele leven op een beschutte werkplek werken?!"
Marlies (9)	mbo	Woont bij haar ouder(s). Heeft een administratieve baan bij de gemeente.	Marlies is tevreden over de huidige situatie. Zij mag via de gemeente waar zij werkt een administratieve opleiding gaan doen.
Alex (10)	mbo	Hij woont bij z'n moeder en doet begeleid werk	Alex is redelijk tevreden over de huidige situatie (hij geeft zijn leven nu een rapportcijfer 6). Hij voelt zich niet echt helemaal thuis op zijn werkplek. Hij wil in de toekomst een andere baan. Als hij zich sterk genoeg voelt gaat hij met de benodigde opleiding starten. "Ik ben nog niet waar ik zou willen zijn."

5. Mogelijke oplossingen

In diverse onderzoeken worden *interventies* opgesomd die het voortijdig schoolverlaten kunnen verminderen. Het wordt wel steeds duidelijker dat voortijdig schoolverlaten vele oorzaken kan hebben en dat een veelzijdige aanpak daarom de voorkeur heeft. Aangeraden wordt om risicoleerlingen via maatwerk ondersteuning te bieden die aansluit op de benodigde factoren op alle niveaus (persoonlijk, gezin/omgeving, school) in plaats van een geïsoleerde aanpak die zich op één van deze factoren richt.

Interventies die in een vroegtijdig stadium kunnen gepleegd lonen het meest (zoals het aanpakken van onderwijsachterstanden op de basisschool of voor- en voerschoolse educatie). Maar ook interventies op het voortgezet onderwijs en mbo kunnen goed werken, mits goed aangepakt.

Zo omvat het recent verschenen U-can-Act onderzoek (2020) een uitgebreide inventarisatie naar praktisch bruikbare *interventies* om voortijdig schoolverlaten op individueel niveau te voorkomen. Ook hier blijkt *maatwerk* het sleutelwoord; géén 'one size-fits all'- aanpak dus. Belangrijk is dat jongeren die dreigen uit te vallen één-op-één begeleiding krijgen door één vaste persoon (maatje/begeleider/mentor) die de jongeren ondersteunt bij het aanbrengen van structuur in hun leven, fungeert als rolmodel, helpt bij het verder ontwikkelen van sociale vaardigheden en reflecteert met de jongeren op hun ontwikkeling en toekomst. Dit alles in een adviserende/begeleidende in plaats van beslissende rol, zodat de jongere autonomie ervaart.

De volgende *interventies* worden in de literatuur regelmatig genoemd:

schoolklimaat

- Het creëren van een betrokken én veeleisend schoolklimaat; Hierin staat betrokkenheid bij leerlingen centraal, wordt structuur geboden, worden er regels gesteld en wordt streng opgetreden tegen spijbelen. Maar daarnaast wordt ook een goede (vertrouwens)band tussen leraar en leerling gecreëerd.

Jongere 7: "Kinderen die het moeilijk hebben, daar moet de school energie in blijven steken"

Al vanaf de tweede klas vmbo gaat niet goed met Daisy (gefingerde naam). Door een vervelende gebeurtenis op jonge leeftijd, heeft zij last van depressies. Op school maakt Daisy vaak ruzie en kan zij zich slecht concentreren. Bovendien spijbelt Daisy regelmatig. Gelukkig heeft Daisy een betrokken mentor die ook goed contact heeft met haar ouders. Deze mentor 'sleept' Daisy door het tweede en derde jaar heen. In het vierde jaar krijgt Daisy een andere mentor die haar niet de ondersteuning biedt die zij nodig heeft. Al snel gaat het mis. Daisy gaat meer spijbelen en raakt in een gevecht met een ander meisje. Een week voor haar eindexamen wordt Daisy van school gestuurd. Daisy heeft daarna nooit meer iets van school gehoord. Daisy vermoedt dat school blij was dat zij van haar af waren. Inmiddels werkt Daisy en dat bevalt goed (schoonmaakwerk). "Ik kan mijn eigen ding doen."

In de optiek van Daisy, had de school meer kunnen en moeten doen. Meer helpen met de lesstof en meer energie steken in de leerling.

"Kinderen die het moeilijk hebben, daar moet de school energie in blijven steken. Dat helpt toch een beetje."

signalering en begeleiding

- Tijdig herkennen van en actie ondernemen op signalen zoals frequent spijbelen en gedragsproblemen.
- Maatwerkbegeleiding geven, liefst door één-op-één begeleiding door één vaste begeleider die de leerling goed kent en waarmee een warme band wordt opgebouwd. Frequent contact tussen begeleider en leerling werkt hierbij goed (denk hierbij ook aan iets kleins als het sturen van een appje). Jongeren moeten het gevoel krijgen dat hun begeleider er altijd voor hen is.
- Tijdig signaleren en hulp (van instanties zoals leerplicht, jeugdzorg en welzijn) aanbieden voor leerlingen met problemen buiten het onderwijs. Bijvoorbeeld met behulp van een zorg- en adviesteam (ZAT) waarin verschillende disciplines vertegenwoordigd zijn. Een ontschotte aanpak dus, waarbij *de verschillende instanties met elkaar samenwerken* en elkaar zo kunnen aanvullen i.p.v. tegenwerken (aparte financieringsstromen kunnen dit soms lastig maken). (Ook relevant voor LVS en gemeentebestuur.)
- Extra aandacht en begeleiding voor leerlingen met slechte leerprestaties.
- Dat begint al in het basisonderwijs, omdat voortijdig schoolverlaten mede het gevolg is van een achterstand in het onderwijs op de basisschool (gebrekige basisvaardigheden taal en rekenen). (Ook relevant voor LVS en gemeentebestuur.)
- Inzet van peersupport; jongeren elkaar laten motiveren en helpen.

studiekeuze

- Voldoende studie-informatie én begeleiding geven aan leerlingen rondom de overgang vmbo – mbo én aan leerlingen die in het mbo (dreigen) uit te vallen vanwege een verkeerde studiekeuze. Dit verkleint de kans op (weer) een verkeerde studiekeuze, helemaal geen nieuwe studiekeuze en/of gebrek aan motivatie.

overgangsmoment

- Binding houden met en begeleiding geven aan uitgevallen leerlingen die pas in het nieuwe schooljaar kunnen beginnen met een nieuwe opleiding in het volgende schooljaar. Hiermee verkleint de kans dat zij blijven hangen in het tijdelijke werk dat zij vaak gaan doen. (Ook relevant voor LVS.)
- Een uitgebreid intakegesprek houden met leerlingen die na uitval aan een nieuwe opleiding beginnen (opleidingswisselaars) om duidelijk te krijgen wat de problemen waren in/met de vorige opleiding, zodat hier rekening mee gehouden kan worden in de nieuwe opleiding.
- De drempelloze doorstroom vmbo – mbo verminderen en alleen nog maar toepassen in uitzonderlijke situaties. (Ook relevant voor landelijk beleid.)

omgeving

- Oog hebben voor het effect van (gebeurtenissen in) de omgeving op de leerling en diens schoolprestaties.
- Ouderbetrokkenheid proberen te vergroten;
Hierbij wordt opgemerkt dat dit – zeker bij risicoleerlingen – geen eenvoudige opgave zal zijn, omdat die ouders vaak moeilijk te bereiken en te betrekken zijn.

samenwerking school – bedrijfsleven

- Tegengaan van groenpluk door samenwerking tussen school en bedrijfsleven. Zowel voor leerlingen die nog op school zitten en stage lopen, als voor jongeren die voortijdig gestopt zijn om te gaan werken. Voor de laatste groep zou het bijvoorbeeld makkelijk gemaakt moeten worden om hun baan te behouden maar daarnaast alsnog op school deelcertificaten te halen.

aandacht voor ('stressful') 'life-events' en de 'fit' leerling – school

- Eimers & Bekhuis (2006) benadrukken dat niet alleen naar risicofactoren moet worden gekeken, maar ook naar gebeurtenissen waarmee individuele leerlingen te maken krijgen (op en buiten school) tijdens hun schoolloopbaan ('stressful life-events'). Een categorale *interventie* gericht op groepen risicoleerlingen zou te weinig recht doen aan de verschillen tussen de leerlingen die binnen zo'n risicogroep vallen. Hierdoor profiteren vooral de 'sterkeren' binnen zo'n groep van de *interventie* i.p.v. de 'zwakkeren' waarvoor de *interventie* vooral bedoeld is. Eimers & Bekhuis benadrukken het belang van de 'fit' tussen leerling en school. Wanneer leerling en school op elkaar afgestemd zijn, voelt de leerling zich thuis op school en is gemotiveerd. Door 'stressful life-events' kan de fit op verschillende momenten tijdens de schoolloopbaan verstoord worden. Daarom zou de school regelmatig moeten checken of de 'fit' nog goed is en die 'repareren' waar nodig.
- Ook het recent uitgevoerde U-can-Act onderzoek (2020) benadrukt het belang van de inzet op de binding met school/opleiding en van rekening houden met de grote én kleine gebeurtenissen in het leven van de leerling.

onderscheid risicoleerlingen – opstappers

- Volgens Eimers & Bekhuis hebben de klassieke risicoleerlingen vooral baat bij extra begeleiding en ondersteuning binnen en buiten school (o.a. jeugdzorg). Om opstappers binnen boord te houden moet vooral geïnvesteerd worden in een aantrekkelijk en stimulerend schoolklimaat én in de samenwerking met het bedrijfsleven (o.a. i.v.m. groenpluk).
- Ook opstappers begeleiding blijven geven na hun schooluitval (liefst door dezelfde persoon die de leerling begeleidde tijdens school), om verder afglijden te voorkomen. Hierbij onderkennen dat het voor een deel van de opstappers mogelijk wenselijker is om het doel te verschuiven van het behalen van een startkwalificatie naar het begeleiden naar werk of een andere vorm van maatschappelijke participatie, omdat een startkwalificatie buiten hun bereik ligt of niet wenselijk is.

uitbreiding doelgroep

- Scholen en gemeenten willen (nog) meer mogelijkheden om vanuit de jongeren te denken: wat heeft deze specifieke jongere nodig en hoe kunnen we hem of haar daar bij helpen? Verder vinden zij het wenselijk om de doelgroep uit te breiden naar 16 t/m 27 jaar (in plaats van de huidige 16 t/m 23 jaar). Zo hoeft hulp niet op te houden zodra jongeren de leeftijd van 24 jaar bereiken maar nog geen passende plek in de maatschappij hebben bemachtigd. Aandachtspunt hierbij is wel de financiering en de werkdruk bij het RMC, scholen en overig betrokken instanties.

De bovenstaande *interventies* kunnen bijdragen aan het terugdringen van het voortijdig schoolverlaten. Wat opvalt is dat deze interventies vooral zijn gericht op de scholen (en minder op LVS). Wij vroegen tien voortijdig schoolverlaters naar hun ervaringen (tabel 4). De tips en verbeterpunten die deze schoolverlaters geven sluiten goed aan op deze *interventies* en zijn ook vooral gericht op de school. De schoolverlaters benadrukken het belang van het tonen van betrokkenheid, leerlingbegeleiding en maatwerk (rekening houden met het verschil tussen leerlingen).

Tabel 4 Verbeterpunten aangegeven door voortijdig schoolverlaters

naam jongere (gefingeerd)	opleiding	verbeterpunten
Teun (1)	mbo	tip voor school: Luister naar de leerlingen! En toon meer betrokkenheid.
Casper (2)	mbo	geen tips
Karin (3)	mbo	geen tips
Anouk (4)	mbo	tip voor school: Help bij het zoeken van een stageplek en kinderopvang. Mogelijk kan school ervoor zorgen dat jonge moeders voorrang krijgen voor een plek bij de kinderopvang.
Marieke (5)	mavo	geen tips
Denise (6)	mbo	tip voor school: meer, betere, duidelijke en heldere communicatie
Daisy (7)	vmbo	tip voor school: Steek meer energie in leerlingen die het moeilijk hebben. "Kinderen die het moeilijk hebben, daar moet de school energie in blijven steken. Dat helpt toch een beetje."
Jeroen (8)	mbo	verbeterpunt voor school: betere leerlingbegeleiding Daarnaast zou de school beter rekening kunnen houden met het verschil tussen leerlingen. "De school ontwikkelt nu geen talenten, als leerling moet jij door het systeem heen."
Marlies (9)	mbo	tip voor school: Geef meer individuele begeleiding. Lever meer maatwerk (pas lesstof/roosters/stages aan, aan de situatie van leerling). Of raad als school van te voren al een opleiding af als deze niet past bij de leerling. tip voor matchmakers (LVS): Neem eens per jaar contact op met jongeren die zijn uitgevallen om te vragen hoe het gaat (niet alleen een briefje in de bus). Kortom, houd de vinger aan de pols.
Alex (10)	mbo	tip voor school: Niet iedereen over één kam scheren. Scholen moeten meer kijken naar wat de persoon nodig heeft en beter doorvragen. Niet alleen korte termijn oplossingen zoeken, maar ook uitzoeken wat de achterliggende oorzaken van de problemen zijn. Alex mist samenwerking tussen LVS, de school en vooral zijn psycholoog.

In het kader van dit onderzoek spraken wij ook met een zorgcoördinator van het Da Vinci College. Een niet passend schoolklimaat en de inrichting van het onderwijs zijn de belangrijkste oorzaken van uitval; "Ondanks alle inspanningen van docenten en studieloopbaanbegeleiders is er voor een deel van de studenten onvoldoende ruimte. Zodra een student minder goed in het schoolsysteem past, gaat het schuren." De opleiding is niet flexibel (genoeg) en wordt niet aangepast aan de leerling. De zorgcoördinator pleit dan ook voor meer flexibiliteit in de opleiding en meer maatwerk. "Er zou op school meer mogelijk moeten zijn om de opleiding af te stemmen op de individuele kwaliteiten van de jongeren."

drs. D.V.J. Massie & drs.
I.A.C. Soffers mei 2021

Postbus 619

3300 AP Dordrecht

(078) 770 39 05

ocd@rechtsteden.nl

www.onderzoekcentrumrechtsteden.nl

Onderzoeksverantwoording

Literatuurlijst

Baat, M. de, C. Messing, C., & D. Prins. (september 2014). Wat werkt bij schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten? Nederlands Jeugd Instituut (NJI).

Coenen, J.B., C.M. Meng, C. Büchner & G.W.M. Ramaekers (2009). Zonder diploma; aanleiding, kansen en toekomstintenties. Maastricht: Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA).

Eimers, T. & H. Bekhuis (2006). Vroeg is nog niet voortijdig. Naar een nieuwe beleidstheorie voortijdig schoolverlaten. Nijmegen: Kenniscentrum Beroepsonderwijs Arbeidsmarkt (KBA).

Herweijer, L. (2008). Gestruikeld voor de start. De school verlaten zonder startkwalificatie. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau (SCP).

Gaag, M. van der, N. Snell, G. Bron & E. Kunnen (2020). Voortijdig schoolverlaten voorkomen; perspectieven van wetenschap, praktijk en beleid. Den Haag: Acco Nederland. (U-can-Act).

Ridder, J. de, E. Josten, J. Boelhouwer & C. van Campen (2020). De sociale staat van Nederland 2020. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP).

Holter, N. & W. Bruinsma (augustus 2010). Wat werkt bij het voorkomen van voortijdig schoolverlaten? Nederlands Jeugd Instituut (NJI).

Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA). (2018). Uitval zonder diploma: Aanleiding, Kansen en Toekomstintenties. Maastricht: ROA.

Steege, M. van der & D. Webbink (2006). Voortijdig schoolverlaten in Nederland; omvang, beleid en resultaten. Den Haag: Centraal Planbureau.

Weert, C. van, J. Cook, R. Molenaar, K. Neden, L. Oostrom & B. Struijkenkamp (2020). Multiproblematiek en VSV. Is er een relatie tussen multiproblematiek en voortijdig schoolverlaten? Den Haag. Nederland: Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Vinckx, K. (februari 2020). Voor het diploma de school uit.

Overzicht geïnterviewde personen

- teamleider LVS, 27 januari 2021
- twee consulenten LVS, 3 februari 2021
- zorgcoördinator Da Vinci College, 8 maart 2021
- tien voortijdig schoolverlaters, maart-april 2021

Belangrijke afkortingen

LVS= Leerplicht en Voortijdig Schoolverlaten

BOL= Beroepsopleidende Leerweg mbo

BBL= Beroepsbegeleidende Leerweg mbo